

KALOCSAI FŐEGYHÁZMEGYEI LEVÉLTÁR

6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1. ☒6301 Kalocsa, Pf. 29.

☎78/467-363, 30/602-2191 E-mail: archivum@asztrik.hu

Honlap: <http://archivum.asztrik.hu>

AZ ÉV KUTATÓHELYE DÍJ 2011

Communio-projekt

Közösség-kutatás

SZAKMAI BESZÁMOLÓ A LEVÉLTÁR 2011. ÉS 2012. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

1.) Az állomány gyarapodása, mozgása, változásai

1.1.) Iratátvétel, átmenő iratforgalom

2011-ben levéltárunkban egy alkalommal vettünk át iratokat, Székely László plébános atya (Újtelek), egykori érseki levéltáros hagyatékának rendezése során. Székely atya szobáit átvizsgálva ugyanis kiderült, hogy feltehetően még az 1970-es évek közepén, levéltári szolgálata végeztével bizonyos iratokat kutatás céljából magánál tartott, és további szolgálati helyeire is magával vitt. Mintegy két levéltári doboz terjedelmű reponendát válogattunk ki a plébánián, a vegyes anyagban egy téma-tárgyszó szerepel nagyobb mennyiségben, a Szent László Társulat. Az említett „iratgyűjtemény” levéltárunk szerves része, csak éppen „lappangott” az elmúlt időszakban. 2012-ben nem vettünk át és nem is selejteztünk iratokat, nyilvántartásunk összesítő terjedelmi adatát tekintve tehát nem változott levéltári állományunk.

2011-2012-ben a Communio-projekt részeként, digitalizálás céljából kölcsönöztük-beszállítottuk Bácsalmás, Kecel Tázlár, Soltvadkert, Akasztó, Kiskőrös, Izsák, Kerekegyháza, Lajosmizse, Szentkirály, Tiszaalpár, Kunszállás, Bácsbokod, Bácsborsód, Solt, Apostag, Csávoly és Felsőszentiván plébániák anyakönyveit, ill. egyéb helytörténeti kéziratos köteteket. A helyszínen feltárt-gyűjtött állományt a levéltárban dokumentumként nyilvántartásba vettük, majd digitális fotózás után visszakérültek eredeti őrzési helyükre. Hasonlóképpen átmeneti jelleggel, kutatószolgálati munkánk részeként nyolc alkalommal kölcsönöztünk anyakönyvi mikrofilmeket a Magyar Országos Levéltár állományából, a filmeket postán küldték el nekünk, és mi is postán küldtük azokat vissza.

Földszinti levéltári raktárunk belső szobájában, a régi levéltári helyiségben egy polcsort az Érseki Hivatal rendszeresen használ iratkezelése során, itt van elhelyezve a Kalocsa-Kecskeméti Érseki Hivatal 1993 utáni iratainak egy része, melyet helyszűke miatt hoztak át az irodahelyiségekből. Ez az állomány az elmúlt években is bővült, de az 1993 utáni iratokat még nem vettünk fel levéltári nyilvántartásunkba, azok továbbra is az Érseki Hivatal irattárának részét képezik, mi egyelőre csak átmeneti raktári helyet biztosítunk. (Hasonló helyet csak nehezen találunk, mert raktáraink zsúfoltak, szabad raktári kapacitásunk alig van.)

1.2.) Kölcsönzés állományunkból

2011-ben összesen 7 kölcsönzési eset fordult elő levéltárunkban, ebből 1 kutatási, 4 kiállítási, 2 pedig hivatali célból történt. Folytattuk a 2007-ben megkezdett kölcsönzést a Magyar Ferences Levéltár számára, ahol Fr. Kálmán Peregrin dolgozta fel Grósz József érsek hagyatékát, forráskiadványt készítve elő 1956-1961 közötti tevékenységéről (a kölcsönzött iratok: KFL.I.1.a. Püspökkari – Grósz elnökségi iratok, KFL.I.1.c. Grósz József perszonális iratai, vegyes iratok, Opus Pacis). A két részletben átadott iratanyag kölcsönzése tavasszal befejeződött, s a forráskiadvány első kötete (az 1956-1957 közötti időszak dokumentumaival) májusban meg is jelent.

A levéltár Kalocsán, a gyűjteményi kereteken belül két alkalommal kölcsönzött iratanyagot időszaki kiállítás céljából: az Érseki Kincstárban a Grósz József emlékkiállításon voltak láthatóak

fontosabb dokumentumaink, míg a Főszékesegyházi Könyvtár Liszt-emlékévé alkalmából berendezett tárlójába hét dokumentumot kölcsönöztünk a Liszt-Haynald levelezésből.

Kalocsán kívül két időszakos kiállításon szerepeltünk: egyrészt a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeum Haynald kiállításán, másrészt a Gödöllői Királyi Kastély „Kincses templomok” – Grassalkovich I. Antal, a főúri mecénás c. kiállításán egy 1766-os Batthyány-Gföller kontraktussal, mely a hajósi érseki kastély átalakításával kapcsolatos.

Hivatali célból, belső használatra két alkalommal kölcsönöztünk anyagot Vörös Márta főegyházmegyei mérnöknek a KFL.I.1.a. Főszékesegyház és a Residentia iratsorozatokból, a székesegyház és az érseki palota építési-felújítási munkálataival kapcsolatban.

2012-ben összesen 5 kölcsönzési eset fordult elő levéltárunkban, ebből 3 kiállítási, 2 pedig hivatali célból történt. A levéltár Kalocsán, a gyűjteményi kereteken belül három alkalommal kölcsönözött iratanyagot az Érseki Kincstárnak, időszakos kiállítások céljából:

- Az „*Otthon a palotában. Főpapi enteriőrök Kalocsán a 18-19. század fordulóján*” című kiállításban főpapi hagyatéki leltárak (KFL.II.1.c. Patachich Ádám, Kollonich László és Klobusiczky Péter érsekek leltárjai), ill. régi tervrajzok láthatóak. A kiállítás helyszíne-időtartama: Érseki Kincstár, Katona István ház, 2012.05.14. – 2013.06.30.
- A Kalocsai Szent István Lelkészség szervezésében, „*A Jézus Szíve kultusz másfél évszázada*” címmel, 2012. május 26-án nyílt időszakos kiállítás a kalocsai Művelődési Központban, melyen levéltárunkból is szerepeltek dokumentumok (KFL.I.1.a. Cultus Divinus iratsorozatokból), a kiállítás 2012. június 14-ig volt látogatható.
- A „*Számon tartva*” Vándorkiállítás a kommunista terror pap áldozatainak hagyatékából című kiállításán papi hagyatékok személyes okmányai, ill. Grösz érsek iratai szerepeltek. (Érseki Kincstár, 2012.08.09. – 2012.09.30.)

Hivatali célból, belső használatra továbbra is kölcsönöztünk anyagot Vörös Márta főegyházmegyei mérnöknek a KFL.I.1.a. Főszékesegyház és a Residentia iratsorozatokból, a székesegyház és az érseki palota építési-felújítási munkálataival kapcsolatban. Tervtárunk állományából az Érseki Palotával szomszédos, 1970-es években Papi Otthon céljára felújított kanonokház terveiből kölcsönöztünk, ill. készítettünk másolatokat mérnöknek kérésére.

2.) Állományvédelmi munkák, elhelyezési körülmények

2.1.) Restaurálás

Három éves megszakítás után, 2012-ben végre újra történtek restaurálási munkák levéltárunkban, és pályázati támogatást is nyertünk egyedi dokumentumok restaurálása céljából, valamint helyszíni állományvédelmi munkákra.

2012 nyarán látogatást tettek nálunk az OSZK-Soros Könyvrestaurátor Műhely munkatársai, és a helyszínen tájékoztattak kéziratok állapotáról, a lehetséges-szükséges munkákról. A találkozást követően mintaként restaurálták egy régi kéziratot (KFL.I.1.e. D/4. Protocollum continens Formulas varias Juramentorum.../Eskü formulák jegyzőkönyve, plébánosi-, adminisztrátori- és kápláni eskük/ 1733-1842, 1850.). Szintén az OSZK-Soros Műhely közvetítésével került sor 7 db fertőzött, 18-19. századi protokollum gázos fertőtlenítésére (ezek a kötetek a dunaszentbenedeki plébánia padlásáról származnak, sajnos erőteljesen szennyezettek és sérültek).

Az NKA Közgyűjtemények Szakmai Kollégiuma 2012 őszi kiírására beadott két pályázatunk eredményeképpen, összesen 958.000.- Ft pályázati támogatást nyertünk 4 db korai, 18. századi kéziratok restaurálására (708 eFt) és helyszíni állományvédelmi munkákra (kéziratok tisztítására, konzerválására és javítására 250 eFt). A helyszíni restaurátori munkát különösen fontos lehetőségnek érezzük egyrészt a gyors beavatkozások hatékony végzése, másrészt a kötetekkel kapcsolatos további teendők meghatározása és tervezhetősége szempontjából. A

támogatásról decemberben döntött a Szakmai Kollégium, a feladatok végrehajtása a 2013-as évben, az OSZK-Soros Könyvrestaurátor Műhely közreműködésével történt.

2.2.) Tárolási körülmények, biztonsági rendszer felújítás

A korábbi években vásárolt, savmentes irattároló dobozok felhasználásával összesen 717 nagyméretű (A/3) és 205 kisméretű (A/4) levéltári doboz terjedelmű iratanyag új raktári egységeit alakítottuk ki, az így elhelyezett, döntő részben feudális kori és kisebb részben 1945 utáni iratsomók portól és fénytől védett, semleges kémhatású dobozokba, kedvezőbb tárolási körülmények közé kerültek, mozzgatásuk is egyszerűbbé és biztonságosabbá vált.

2011. május 20-án szakfelügyelői ellenőrzés céljából levéltárunkba látogatott Hermann István levéltári szakfelügyelő, a Veszprém Megyei Levéltár igazgatója. A vizsgálati téma az állományvédelem volt, sor került a levéltár helyiségeiben 2005 óta naplózott hőmérséklet- és páratartalom értékek elemzésére, valamint a raktárak rendjének-használatának ellenőrzésére. Megállapítást nyert, hogy a történelmi épületek (Érseki Palota, Katona István ház) vastag falai a földszinti raktárhelyiségek esetében, megfelelő elsötétítéssel (spaletták, relaxák használatával) alapvetően jó klimatikus körülményeket biztosítanak a levéltár iratai számára. (Mivel a kb. 15 évvel ezelőtt felszerelt relaxák egy része már sérült, és az ablakközi rácsok miatt csak nehezen kezelhető, jó volna ezek helyett is spalettákat alkalmazni.) A mért klíma-értékek csak lassan, fokozatosan változnak, s a hőmérséklet éves ingadozása 18-27 Celsius fok közötti. Az Érseki Palota 2. emeleti raktári helyiségei esetében ez a hőingadozás a padlás közelsége, annak nyári átmelegedése miatt nagyobb, a csúcshőmérséklet itt időnként eléri a 29-30 fokot. *A legnagyobb gondot a raktárak esetében a helyhiány és a zsúfoltság jelenti, a raktári kapacitás belső átrendezéssel-polcépítéssel már nem növelhető, így a jövőben a további történelmi iratok begyűjtéséhez-fogadásához új levéltári raktárhelyiségek kialakítására lesz szükség.*

2012 őszén, az Érseki Palotában történt átfogó biztonsági rendszer-fejlesztés részeként került sor levéltárunk biztonsági rendszerének korszerűsítésére és bővítésére. A Katona István házban (Hunyadi u. 2.) lévő, gazdasági levéltári raktáraink esetében nem történtek változások. Összességében elmondható, hogy az elektronikus biztonsági- és tűzjelző rendszerek levéltárunk teljes területén kiépültek, s a riasztó központok jeleinek folyamatos felügyelete is megvalósul. A kutatószobánkban felszerelt kamera segíti, hogy kutatóink munkáját folyamatosan figyelemmel kísérhessük.

3.) Feldolgozó munka (iratrendezés, segédletkészítés)

3.1.) Dobozolás, raktári egységek kialakítása és jelzeteleése

Az elmúlt években nyári diákmunka igénybevételével folytattuk régi, elhasználódott levéltári dobozaink cseréjét. A munkafolyamat az iratok áthelyezéséből (ezzel kapcsolatban régi dobozok széthajtogatásából és újak összeállításából), a dobozokban elhelyezett iratsomók átkötéséből-jelzeteleéséből, valamint a dobozok feliratozásából állt (öntapadós lapokra nyomtatott, majd a dobozok külső felületére ragasztott szövegekkel).

Az említett munkamódszerrel 2011-ben a Főegyházmegyei Tanfelügyelőség (KFL.I.1.3.a-d.) iratainak átadozása történt meg, ez 187 dobozt jelentett. Ezen kívül a feudális kori iratsomóink korszerű raktári egységeinek kialakítására törekedtünk, a következő állományrészekben:

- KFL.I.1.a. Egyházkormányzati iratok, feudális kori iratok, 125 nagydoboz terjedelemben
- KFL.I.1.b. Plébániai iratok, feudális kori iratok, 291 nagydoboz terjedelemben
- KFL.I.1.c. Perszonális iratok, feudális kori iratsorozatok, 114 nagydoboz terjedelemben

Összesen tehát 530 raktári egység kialakítására került sor feudális kori iratsomóinkból, a munka részeként a dobozokban kialakított csomók feliratozása és a dobozok külső címkézése is megtörtént, raktári jegyzékeink is ennek megfelelően frissültek.

2012-ben összesen 187 új raktári egység (kisméretű levéltári doboz) kialakítására került sor a KFL.I.1.a. Egyházkormányzati iratok 1945 utáni állományában (Acta congregationis – Pontifex tárgyszavak között, több mint 70 iratsorozat esetében).

3.2.) 2008-2010 közötti anyakönyvi másodpéldányok válogatása, darabszintű rendezése

2011 nyarán, diákmunka igénybevételeivel valósult meg levéltárunkban az utóbbi három évben leadott plébániai anyakönyvi másodpéldányok válogatása és darabszintű rendezése, mintegy 1,5 ifm terjedelemben. A szétválogatott példányok az 1993-2007 közötti, településenkénti iratsorozatok végére kerültek, így a teljes állomány kezelhetővé és jól áttekinthetővé vált, és jól regisztrálhatóak az egyes sorozatok hiányosságai is, melyek pótlásában (az illetékesek értesítésében) az Érseki Hivatal munkatársai segíthetnek.

3.3.) A Kalocsa-Kecskeméti Érseki Bíróság 1993 utáni peres iratainak rendezése

A Bíróság tisztviselői az elmúlt években több alkalommal is átadtak peres iratanyagokat levéltári megőrzésre. Mivel az átadott anyag több helyről származott és mennyisége jelentőssé vált, az áttekinthetőség, ill. az akták jövőbeni kezelhetősége érdekében 2012-ben áttekinthető jegyzéket készítettünk, és kialakítottuk az állomány levéltári rendjét. A levéltár raktárába került 1993-2009 közötti peres iratok jelenleg 25 kisméretű (A/4-es) levéltári dobozba kerültek, a segédletként készült jegyzék közel 300 per alapvető adatait tartalmazza. (Az Excel-tábla rovatai: raktári jelzet, peres felek neve, illetékes plébánia-helység, iktatószám, megjegyzés.)

3.4.) A Gazdasági Levéltár kiemelkedő forrásértékű állományainak digitalizálása

A NEFMI 2012 tavaszán 700.000.- Ft-tal támogatta levéltárunkat „*A Kalocsai Érseki Gazdasági Levéltár kiemelkedő forrásértékű állományainak darabszintű rendezése és kutatási segédletei elkészítése*” céljából. (NEFMI 110842/2011. sz.) A támogatás segítségével a levéltár bizonyos állományainak rendezése és képi digitalizálása is megtörtént. A honlapunkon pdf formátumban közzétett, kapcsolódó jegyzékek terjedelme összesen 1.243 oldal, s a forrásokról készült, böngészhető digitalizált képek száma meghaladja a 40 ezret. Bizonyos állományok rendezése-fotózása a pályázati kereteken kívül, továbbra is folyik, így a jegyzékek és a böngészhető tartalom a későbbiekben tovább gyarapodik majd. A képeket a levéltár már bevált e-kutatási rendszerén belül, regisztrált kutatóink számára szolgáltatjuk. A pdf jegyzékek nyomtatott változatát az egyes dokumentumok mellé fotóztuk, a képfelvételek és a segédletek így ránézésre is jól azonosíthatóak.

A Gazdasági Levéltár következő állományairól készültek darabszintű segédletek és digitális képfelvételek:

KFL.III.2.a. Gazdasági szék (tisztiszék) ülésjegyzőkönyvei és azok segédletei 1779-1862, 3,55 ifm, 86 raktári egység (kötet), 13.020 digitális képfelvétel. Patachich Ádám érsek idején, a 18. sz. derekán rendszeressé váltak a gazdasági ülések, melyek jegyzőkönyvei jól dokumentálják az érseki birtok életét, tartalmazzák a központba érkező levelek és számadások rövid tartalmi összefoglalását, majd a hivatal válaszait, intézkedéseit és határozatait. Ezt a központi irányító szerepet a feudális kor végén, az 1850-es évek közepétől a jószágigazgatóság vette át.

KFL.III.3.a. Kalocsai Érsekszéki Jóságigazgatóság - Iktatókönyvek, mutatók 1857-1946, 97 raktári egység (kötet), 11.606 digitális képfelvétel. A jószágigazgatóság volt a 19. század közepétől az uradalom központi, irányító szerve. Iktató- és mutatókönyvei segítségével áttekinthető az uradalom kiterjedt levelezése, a legfontosabb ügyek és döntések.

KFL.III.5.a. Birtokjogi iratgyűjtemény, jogbiztosító iratok 1580-1941, 1,56 ifm, 12 raktári egység (10 doboz, 1 kötet, 1 köteg), 770 leírási tétel (dokumentum), 4.505 digitális képfelvétel. A birtokjogi iratgyűjtemény döntő részben feudális kori, feltehetően a 19. század végén egybegyűjtött iratokból áll, melyek az érseki nagybirtok életének legfontosabb eseményeit, birtokviszonyainak változásait dokumentálták. Az eredetileg 769 számozott tételből álló, egységes sorozat ma már sajnos hiányos, eredeti rendje megbomlott, módszeresen kiemelték belőle pl. az urbáriumokat.

KFL.III.5.b. Birtokjogi iratgyűjtemény, urbáriumok gyűjteménye 1743-1854, kb. 1,5 ifm, 10 raktári egység (doboz), 219 dokumentum, 2.668 digitális képfelvétel. Az előző pontban említett birtokjogi iratgyűjteménnyel összefüggésben, annak egyik témájaként létrehozott gyűjtemény. Urbéri összeírások a levéltár más állományában, pl. az Érseki Úriszék (KFL.III.6.b.) irataiban is előfordulnak, a tematikus gyűjtemény tehát nem teljes.

KFL.III.6.a. Úriszéki jegyzőkönyvek 1761-1848, 20 raktári egység (kötet), 3.758 digitális képfelvétel. A Kalocsai Érseki Úriszék jegyzőkönyvei 1731-től kezdődően vannak a Gazdasági Levéltárban, a leírás (és az elkészült digitális képanyag) egyelőre a kötetes formátumú jegyzőkönyvek információit tartalmazza.

KFL.III.7.a. Ügyvédi Hivatal – Iktatókönyvek, mutatók 1828-1934, 47 raktári egység (kötet), 5.294 digitális képfelvétel. Az Ügyvédi Hivatal az érseki gazdaság képviselőjének (s a 18. sz. első felében a birtok irányításának) legfontosabb szerve volt. Iratai nemcsak a birtokigazgatás, a jogi képviselő, hanem a helytörténeti kutatások szempontjából is fontosak, hiszen itt található az egyes települések határainak elválasztása-rendezése. A digitalizált iktatók-mutatók segítenek a nagy mennyiségű iratanyag áttekintésében.

3.5.) Digitalizált dokumentumaink nyilvántartása

A Communio-projekt során digitalizált dokumentumaink (anyakönyvek és helytörténeti kötetek) nyilvántartó Excel-táblája 2010-ben született, kitöltése a digitális képfelvételek készítésével párhuzamosan halad. A táblázatban minden egyes dokumentumról egy-egy sorban (10 mezőben) adjuk meg a kapcsolódó fontos információkat. (Az Excel-tábla rovatai: település-plébánia, levéltári jelzet, megnevezés, évkör, forrás jellege-típusa, tárgyi besorolása, eredeti/másodpéldány, őrzőhely, felvételszám, megjegyzés). *A 2011-2012-es években a táblázat a képi digitalizálási munkához kapcsolódóan mintegy 25 ezer új leírási tétellel gyarapodott, így a táblázat sorainak száma összesen megközelíti a 40 ezret*, vagyis ennyi digitalizált dokumentum (kéziratos kötet-füzet) rövid leírását-meghatározását találjuk meg benne. Az Excel tábla internetes E-kutatás szolgáltatásunk egyik fontos kutatási segédlete, ezért rendszeresen frissített változata honlapunkról letölthető. Méretei és a kezelhetőségi szempontok is indokolják, hogy hosszabb távon adatbázissá és online szerkeszthetővé alakítsuk át ezt az információs állományt, a munkát szerettük volna már 2012-ben megkezdeni, de csak az előzetes tájékozódásig jutottunk az új levéltári- és informatikai leírási szabványok terén. A szabványok alkalmazásának technikai részleteit a megvalósítás előtt szeretnénk más egyházi levéltárakkal is egyeztetve, szélesebb szakmai körben is megvitatni, de erre 2012-ben nem volt alkalmunk. Az új adatbázist jó volna honlapunk szerkezetébe ágyazva, levéltári leírásaink oldalaihoz illeszkedve kialakítani, de minták-példák híján a módszert, a megvalósítás technikai részleteit nekünk kell kidolgozni.

3.6.) A KFL-online szolgáltatásunk kapcsolódó levéltári segédletei

Az anyakönyvi és helytörténeti kutatásokra koncentráló „E-kutatás, Historia-Matricula-online” szolgáltatásunk bővítéseként, 2012 második félévétől kezdtük meg levéltárunk más állományainak digitalizálását. „KFL-online” szolgáltatásunk első lépése a fentebb már ismertetett Gazdasági Levéltár kiemelkedő forrásértékű állományainak közzétevése volt. *A digitalizálást az Érseki Levéltár kötetes anyagával folytattuk, ahol 206 kéziratos kötet leírása és fotózása történt meg*, a leírások a Gazdasági Levéltárnál alkalmazott módon, pdf dokumentumokban érhetőek el honlapunkon. A munkák három nagyobb kötetes állományt érintettek:

KFL.I.1.e. A.) Konzisztórium (szentszéki) jegyzőkönyvek, Érseki Hivatal iktatói 1733-1969

KFL.I.2.d. Szentszéki bírósági jegyzőkönyvek, iktatók 1777-1969

KFL.II.1.a. Főkáptalani jegyzőkönyvek 1747-1973

2012 végén a KFL-online keretében digitalizált állományhoz összesen több mint 80 ezer képfelvétel tartozott. A képek feltöltése az év során fokozatosan történt (a gazdasági levéltári képanyag kb. fél éven át, a többi csak néhány hónapig volt elérhető), összesen 700 kutatási esetet és 6.500 böngészett képet regisztráltunk honlapunkon. Ez a forgalom jelentősen elmarad a már

bejártatott Matricula-Historia-online forgalmához képest, viszont jóval erőteljesebb, mint a helyben, kutatószobánkban történt kutatások. *Legfontosabb jegyzőkönyveink-iktatóink internetes használata tehát megkezdődött, és a jövőben várhatóan egyre jelentősebbé válik majd.* A 19. század derekáig, a feudális kori jegyzőkönyvekben részletes tartalmi kutatások is végezhetők, mivel a bejegyzések az ügyek tartalmi kivonatát és a döntések-válaszok szövegét is tartalmazzák (bizonyos értelemben tehát „helyettesítik” az iratanyagot), a 19. század második felétől alkalmazott iktatók-mutatók pedig segédletként alkalmazhatók a tájékozódáshoz, itt a kapcsolódó iratok, vagyis a levéltár más állományainak használata általában elkerülhetetlen.

3.7.) A Communio-projekt 2012-ben

A fentebb említett digitalizálási munkálatok hátterét a Communio-projekt jelenti, melynek során 2009 ősze óta módszeresen gyűjtjük és fényképezzük Főegyházmegyénk család- és helytörténeti forrásait (anyakönyvek, jegyzőkönyvek és egyéb kéziratok kötetek). *2012-ben az e-kutatás rendszerébe kerülő, kutatható képek állománya mintegy 300 ezer képfájllal bővült, a projekt keretében készült összes digitális kép száma év végén megközelítette a 900 ezret (ez a képszám több mint 38 ezer dokumentumhoz kapcsolódott). A digitalizálási projekt – országosan egyedülálló módon – helyi erőforrásokra épül, fontos eleme a közmunkaprogram igénybevétele (így kapunk munkaeőt a fotózáshoz), az internetes kutatási szolgáltatás bevétele (a regisztrációs díjak összege éves szinten milliós nagyságrendű), és egyéb helyi-regionális támogatók keresése (intézmények, cégek, pl. MVM Paksi Atomerőmű). Az említett források összeadódva három éve képesek fenntartani a projektet, biztosítva a szükséges humán erőforrást és eszközöket.*

2012-ben befejeződött a levéltárunkban őrzött 1826-1920 közötti anyakönyvi másodpéldányok és bérmlási anyakönyvek digitalizálása. Teljes egészében *feldolgoztuk az Érseki Hivatal plébániai iratainak vizitációs anyagát* (a rendszer több mint 2.500 feudális kori egyházlátogatási jegyzőkönyvet tartalmaz). Ezen kívül, az év második felében *16 plébánián végeztünk helyszíni forrásgyűjtést, és a beszállított (kölcsonzött), majd nyilvántartásba vett állományt a levéltárban digitalizáltuk. Megkezdődött, és szépen haladt a levéltár egyéb kötetes állományainak (protokollumok, iktatók) fényképezése is, ezt a tartalmat az előző pontban, a KFL-online szolgáltatás keretében ismertettük.*

2012 januárjában *három lépcsős, online regisztrációs rendszert vezettünk be, így az év során kutatóink két hetes (2.500.- Ft), negyedéves (5.000.- Ft) és egy éves (15.000.- Ft) regisztráció lehetősége közül választhattak.* A változtatásnál figyelembe vettük az első szolgáltatási év során jelzett kutatói igényeket, s az elmúlt év tapasztalatai alapján megállapítható, hogy valamennyi lépcsőre igény-szükség van. Rendszeres családkutatóink és támogatóink szívesen élnek az egy éves regisztráció lehetőségével, de a csupán néhány adatot-dokumentumot kereső kutatóink számára elegendő a két hetes időtartam is. Az év újdonsága volt, hogy bevezettük a kutatói kívánság alapján történő digitalizálást. Ennek lényege, hogy a távoli (gyakran külföldi) kutató által keresett levéltári állományt a jelzett igény szerint digitalizáljuk, s elhelyezzük e-kutatási rendszerünkben. Ezt követően a kutató regisztrál rendszerünkben (regisztrációs díjával támogat bennünket), és munkához láthat. A digitalizált képanyag így hosszabb távon, mások számára is használható-kutatható marad, egy állománnyal nem kell több alkalommal dolgoznunk és nem szükséges terjedelmes képfájlokat küldözgetnünk.

A Communio-projektet 2013-ban is folytatni szeretnénk, mivel az utóbbi években fenntarthatónak és igen hatékornak-eredményesnek bizonyult. Példája terjedőben van, a Győri Egyházmegyei Levéltár hozzánk hasonló módszerekkel, a mi szerverünkön kezdte meg 2012 őszén e-kutatás szolgáltatását, és több más egyházmegyében (pl. Vácott) is megkezdtek a műhely kiépítését.

4.) Kutató- és ügyfélszolgálat, közművelődési tevékenység, média

4.1.) Kutatók, ügyfelek és kutatási szolgáltatások

2011-ben 63 kutatót fogadtunk személyesen, Kalocsán (közülük 3 volt külföldi állampolgár), akik összesen 137 esetben kerestek fel bennünket, és dolgoztak levéltárunk kutatószobájában. E-kutatás szolgáltatásunkat 314 regisztrált kutató vette igénybe, ők összesen 8.329 alkalommal használták kutatás céljából honlapunkat, és közzé tett forrásainkban 1,7 milliót „lapoztak” (ennyi volt a rendszer használata során megjelenített digitális képfelvételek száma). Az újszerű és sikeres kutatási szolgáltatásnak köszönhető, hogy 2011-ben intézményünknek ítelték a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület (MACSE) által alapított, Magyarországon első alkalommal kiadott ÉV KUTATÓHELYE DÍJAT.

2012-ben 46 kutatót fogadtunk személyesen, Kalocsán (közülük 4 volt külföldi állampolgár), akik összesen 109 esetben kerestek fel bennünket, és dolgoztak levéltárunk kutatószobájában. Jóval nagyobb arányú forgalmunk volt viszont az interneten: *e-kutatás szolgáltatásunkat 247 regisztrált kutató vette igénybe (közülük külföldi 54), ők összesen 11.026 alkalommal használták kutatás céljából honlapunkat, és közzé tett forrásainkban 2,3 milliót „lapoztak”* (ennyi volt a rendszer használata során megjelenített digitális képfelvételek száma). *A látogatójegyek és az e-kutatási regisztrációk összesített száma 293, a kutatási esetek összesített végeredménye 11.135.* Az elmúlt évek kutatási statisztikáit figyelembe véve megállapítható, hogy a személyesen, helyben kutató forgalom 3-4 év távlatában fokozatosan felére-harmadára csökkent, ugyanakkor az e-kutatás eredményeképpen mégis háromszorosára nőtt a kutatók összlétszáma. E-kutatóink között jóval nagyobb a külföldi kutatók aránya és a kutatások intenzitása. A kutatási esetek száma a korábbi 250-300-hoz képest óriásit nőtt, 2011-ben 8.400, tavaly már több mint 11 ezer volt. A kutatók aktivitását jelzi a böngészett képek nagy száma is: egy-egy e-kutatónk tavaly átlagosan mintegy 10 ezer képet böngészett, és a lapozások átlaga kutatási esetenként 210 volt. Egy-egy e-kutató átlagosan 45 alkalommal használta internetes szolgáltatásunkat, míg korábban személyesen csak 2-3 alkalommal jutottak el hozzánk.

2011-ben levéltárunk 37 alkalommal nyújtott kutatási-adatkeresési szolgáltatást különféle megrendelésekre, és 350 esetben adtunk rövid írásos tájékoztatást-felvilágosítást a kutatások segítésére. Az említett szolgáltatásokkal kapcsolatban 62 anyakönyvi másolatot állítottunk ki, 565 oldal fénymásolatot és 117 digitális felvételt készítettünk.

2012-ben levéltárunk 28 alkalommal nyújtott díjköteles kutatási-adatkeresési szolgáltatást különféle megrendelésekre, és mintegy 600 esetben adtunk rövid írásos tájékoztatást-felvilágosítást a kutatások segítésére ingyenesen (ebből 95 volt az írásos-nyomtatott levelek, és 500 az e-kutatásokkal kapcsolatos e-mailek száma). Az említett szolgáltatások során 67 anyakönyvi kivonatot állítottunk ki, 237 oldal fénymásolatot és 1.350 digitális felvételt készítettünk.

A Kalocsán, helyben történt *kutatási esetek, az e-kutatói regisztrációk, a végrehajtott kutatási megbízások és az írásos tájékoztatások-felvilágosítások összesített száma 2011-ben 838, 2012-ben 979 volt, ennyi megkereséssel-üggyel foglalkozott levéltárunk a kutató- és ügyfélszolgálati munka során.*

A kutatások jellegét-témáját tekintve említjük meg, hogy a megkeresések döntő része továbbra is anyakönyvi adatokkal, családkutatással kapcsolatos. Ennek az igénynek igyekszünk a kor színvonalán megfelelni E-kutatás, Matricula-Historia-online szolgáltatásunkkal, melynek működése kutatóforgalmunkban robbanásszerű növekedést eredményezett. Eddig „ismeretlen” csoportok jelentek meg kutatóink között, pl. az aktív kereső korosztály, akik munkaidőben, hétköznapokon nem tudtak-tudnak felkeresni minket, az internetes szolgáltatás segítségével viszont szabadidejükben (leginkább az esti órákban és hétvégén), otthonról kutathatnak. Az e-kutatással a külföldről végzett kutatások aránya is hangsúlyosabbá vált (2012-ben e-kutatóink 22%-a volt külföldi személy).

4.2.) Közművelődés, iskolák

2011-ben a Liszt év alkalmából helytörténeti adatokkal szolgáltunk a kalocsai megemlékezésekhez, és honlapunkon virtuális kiállítást rendeztünk *Liszt és Haynald, egy 19. századi barátság emlékei Kalocsán* címmel. A kiállításon a kalocsai Liszt emlékek számbavétele mellett tanulmányok, adatgyűjtések, fotók is szerepeltek, és levéltárunk Liszt dokumentumait is közöltük. A hét fő logikai egységre tagolódó kiállítás nyitólapját 2011-ben közel ezer alkalommal, az egyes tanulmányokat-dokumentumokat kb. két-háromszáz alkalommal böngészték. Részt vettünk a Liszt év kalocsai „záró rendezvényének” szervezésében-lebonyolításában is: 2011. december 22-én került sor a Katona István házban Illés Mária zenetörténész, a SZTE ZMK adjunktusa előadására Liszt Krisztus oratóriumának jelentésrétegei címmel.

A közművelődési munka részeként is említhető a 2011-es Grösz-emlékévvvel kapcsolatos tevékenységünk, mely a „Cor pro corde – Szívet szívért!” címet viselő Grösz emlékkiállítás megnyitó ünnepségének előkészítésében (könyvbemutató szervezése, megemlékező szövegek írása), valamint az október 3-án tartott történeti konferencia szervezésében nyilvánult meg. Ez utóbbi programról részletesebben a Konferenciák, rendezvények pontban számolunk be.

Jelentősen bővítettük honlapunk Olvasósarok rovatát, számos kiadványunk-tanulmányunk anyaga megtalálható már itt teljes egészében, s a történeti sematizmus és névtár 2010-ben közölt oldalai után elkészült az egyházmegye 1945 utáni kronológiája is. Az említett anyagokat az interneten böngésző érdeklődők és kutatóink is előszeretettel használják. 2011-ben összesen 7 levéltáros-szakmai, 13 helytörténeti tanulmányt, és 3 könyv anyagát publikáltuk honlapunkon, az Olvasósarokban.

Gondolatok a levéltárból – A Magyar Kultúra Napjára címmel, 2012. január 20-án, a Tomori Pál Főiskola újrán pohárköszöntő rendezvényén Lakatos Andor levéltárvezető mondta az ünnepi beszédet, melynek szövegét honlapunkon is közzé tettük.

Csatlakozva a Nyitott Levéltárak 2012 országos programsorozatához, a Kutatók Éjszakája keretében szerveztük meg a *Családkutatók Éjszakáját* 2012. szeptember 28-án Kalocsán, a Katona István házban. Célunk az volt, hogy személyesen is találkozhassunk e-kutatóinkkal, beszámolhassunk terveinkről és közvetlen visszajelzéseket, véleményeket-kérdéseket kapjunk tőlük. Az este programjáról az alábbiakban, az 5.2.) pontban ismertetett rendezvények között részletesen is beszámolunk.

2012. november 15-én Kalocsán, a Katona István házban (Hunyadi u. 2.) hangzott el Lakatos Andor levéltárvezető ismeretterjesztő előadása *Zsinatok az újkori Kalocsa-Bácsi Főegyházmegyében* címmel. Mivel hasonló témájú, összefoglaló publikáció nyomtatásban még nem jelent meg, a tájékozódás, ill. a kutatások segítése céljából az előadás háttéranyagát-vázlatát elérhetővé tettük honlapunkon az Olvasósarokban, a Helytörténet-egyháztörténet témái között.

2012. június 26-án tartottuk TÁMOP-projektünk záró rendezvényét. Intézményünk 2011-ben 13.645.845 Ft támogatást nyert a TÁMOP-3.2.11/10-1-2010-0185 kódszámú pályázatán, a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár gyűjteményére épülő, múltidéző programsorozatok megvalósítása céljából. A projekt keretében a 2011-2012-es iskolai tanévben öt partnerintézmény diákjai vettek részt képesség- és kompetenciafejlesztő foglalkozásokon, melyek között havi szakkör (Családkutatás) és gyűjteményi témanapok is szerepeltek (Az írás története, Kódexektől a digitális könyvtárakig, Ötvös műremekek), törekedve az élményszerű ismeretterjesztésre. A megvalósításban a levéltár dolgozóin kívül a könyvtár és a kincstár két-két munkatársa is részt vett. Egy tanév alatt összesen 41 programunk volt (31 témanap, 10 szakköri foglalkozás), melyből 25 esett a 2012-es naptári évre. A jelenléti ívek számadatait összesítve *a programokon összesen 1061 diák és 48 kísérő tanár vett részt (ennyi volt a látogatási esetek száma), ebből 627 diákot és 27 kísérő tanárt 2012-ben fogadtunk.* A programjaink fogadtatása kedvező volt, TÁMOP pályázatunk-projektünk tapasztalatairól az alábbiakban külön pontban is beszámolunk. Összességében megállapítható, hogy *a szakmai feladatokon (a programok tartalmának biztosításán) túl igen jelentős volt a projekt kapcsán a levéltárra háruló adminisztrációs teher,* a pénzügyi elszámolás-zárás még jelenleg is folyamatban van.

4.3.) Média

2011-ben a korábbi évekhez képest sokkal nagyobb média-érdeklődést tapasztaltunk, a hírek-tudósítások számának növekedését elsősorban e-kutatás szolgáltatásunk, ill. az imént említett TÁMOP iskolai programunk eredményezte (ez utóbbinál követelmény is a nyilvánosság rendszeres tájékoztatása). Összesen 14 alkalommal készült és jelent meg beszélgetés-riport intézményünkkel kapcsolatban (a korábbi évekre inkább csak 3-4 alkalom volt jellemző), a továbbadott, más médiumok által átvett híradásokat nem gyűjtöttük-követtük. Az nálunk készült riportokat követő, általunk regisztrált média megjelenések időpontja, helye és témája a következő volt:

- 2011.03.04. Kalocsai Hírlap (+ Kalohírek portál): Megsárgult lapok a honlapon – Interneten kutatható az érseki levéltár állománya
- 2011.03.18. Kalocsa TV: interjú és rövid híradás az e-kutatásról a híradóban
- 2011.03.21. Petőfi Népe: Neten is kutathatók a dokumentumok – Érseki levéltár: családfakutatás a karosszékből
- 2011.08.08. Korona FM100 Kalocsa rádió: Digitalizálják az érsekség anyakönyveit és helytörténeti forrásait
- 2011.08.10. Kalocsa TV: Nagy az érdeklődés az anyakönyvi adatbázis iránt
- 2011.10.04. Korona FM100 Kalocsa rádió: beszélgetés a Grósz emléknep-konferencia kapcsán
- 2011.10.04. Magyar Kurír: Konferenciával zárták a Grósz-emlékévet Kalocsán
- 2011.10.24. Magyar Kurír: Közösségkutatás a XXI. században – A Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár Communiono-projektje
- 2011.11.08. Kalocsa TV: Tizenhárommillió forintos támogatás az érseki levéltárnak
- 2011.11.08. Korona FM100 Kalocsa rádió: Múltidéző programok diákoknak a Főegyházmegyei Levéltárban
- 2011.11.08. Kalohírek.hu: Múltidézés és kompetenciafejlesztés az Érseki Levéltárban
- 2011.11.18. Kalocsai Hírlap: Pályázati pénzen élményszerű oktatás
- 2011.11.23. Magyar Kurír: A tudás élményközpontú átadása – A Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár projektje iskolák számára
2011. 12. hó Hit és élet Bács-Kiskun megyében– Kalendárium 2012 (31-33.o.): Családjaink múltja a neten

2012-ben az intézményünkkel kapcsolatos média-érdeklődés jellegében és gyakoriságában az előző évihez hasonló volt: a hírek-tudósítások továbbra is elsősorban e-kutatás szolgáltatásunk (ennek kapcsán Az Év Kutatóhelye díj átvétele, ill. Családkutatók Éjszakája programunk), valamint TÁMOP-os iskolai foglalkozásaink kapcsán születtek. *Összesen 17 alkalommal jelent meg riport-híradás intézményünkről.* Az nálunk készült riportokat követő, ill. tudomásunkra jutott média megjelenések időpontja, helye és témája a következő volt:

- Az év kutatóhelye lett a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (Korona FM100 Kalocsa, 2012.01.11.) rádiós riport Nívós elismerés. Az év kutatóhelye a kalocsai levéltár (Kalocsai Hírlap 2012. jan. 13. 11.o., Kalohírek.hu)
- Érdekes a családtörténet. Az Év Kutatóhelye lett a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (Petőfi Népe 2012. jan. 20. péntek, megyei körkép, 5.o.)
- Jövő héten adják át Budapesten a rangos díjat. Az év kutatóhelye a Főegyházmegyei Levéltár (Kalocsai Néplap online 2012.01.23.)
- Magyar családok az archívumok tükrében (MR1 Kossuth Rádió, Határok nélkül c. műsorában, 2012.01.27. 18.30., ismétlés 2012.01.28.05.30.)
- Az év kutatóhelye 2011-ben Kalocsa és Bécs (Kalocsa TV, Híradó riport, 2012. jan. 30.)
- Az érseki levéltár izgalmas világa. Az Év Kutatóhelye-díjat kapott (Kalocsai Néplap, 2012.02.03. címlap+folytatás a 12. oldalon)
- Az Év Kutatóhelye Díjat kapott a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (Magyar Kurír címlap, 2012.02.14.)
- Rácsodálkozás és "hüha-élmény" a levéltárban - KaloHírek.hu (2012.06.28.)
- Múltidéző programok a levéltárban - Kalocsa TV (2012.06.28.)
- Projektzáró rendezvényt tartott a levéltár - Bónusz Press (2012.07.05. 5.o.)
- Az Érseki Levéltár a diákokra épített - Múltidéző programsorozatok - Kalocsai Néplap (2012.07.06. 9.o.)
- Projektzáró rendezvényt tartott a levéltár - Bónusz Press (2012.07.16. 2.o.)
- Rácsodálkozás és „hüha-élmény” a levéltárban - Kalocsai Hírlap (2012.07.13. 9.o.)
- Családkutatók éjszakája a levéltárban. – Kalocsai Hírlap III. évf. 20. szám. 14.o. (2012.10.05.)
- Nem esik messze az alma a fájától... Kutatók Éjszakája. Kalocsai Néplap-online, Lovass-Nagy Anna írása (2012.10.28.)

A Kutatók Éjszakája program kapcsán televíziós és rádiós riportok is készültek a Kalocsa TV és a Korona FM100 részére, ezek anyagát viszont sajnos nem sikerült időben begyűjtenünk, így nincsenek róluk pontosabb információink.

TÁMOP foglalkozásainkról a Kalocsa TV egy 20 perces rövidfilmet is készített, melyben diákok, pedagógusok és szakmai közreműködők is megszólaltak. A film célja a projekt rövid bemutatása volt.

5.) Szakmai kapcsolatok, publikációk, honlap

5.1.) Szakmai kapcsolatok más intézményekkel-szervezetekkel

2011 során szakmai kapcsolatban álltunk 19 gyűjteménnyel (levéltárral, könyvtárral, múzeummal) 11 tudományos-szakmai szervezettel és 19 tudományos kutatóval. Az összesen 49 szakmai-tudományos partner számára több mint 80 ügyben végeztünk adatkereséseket, készítettünk írásos tájékoztató anyagot, ill. bizonyos esetekben információt-tapasztalatokat cseréltünk. Az említett partnerek a következők voltak:

Gyűjtemények, intézmények: *Tomori Pál Városi Könyvtár, Asbóth Miklós* (kalocsai anyakönyvi adatok keresése, e-kutatás), *Kalocsa Város Önkormányzata* (kutatások Liszt Ferenc kalocsai koncertjeinek időpontjairól, Szent Kereszt Kórház névhasználatáról és jelképeiről-címeréről, védetté nyilvánításra kijelölt sírokról, továbbá második világháborús hősi halottakról), *Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára* (egyeztetés megyei egyházügyi előadó 1957-1989 közötti iratairól), *Magyar Országos Levéltár* (kulturális statisztika), *Levéltári Szakfelügyelet* (értekezletek, szakfelügyelői ellenőrzés levéltárunkban), *Országos Katolikus Gyűjteményi Központ - OKGYK* (éves szakmai beszámoló, levéltári szakmai napok) *Ferences Levéltár, Kálmán Peregrin* (Grösz-forráskiadvány lektorálása, közreműködés a budapesti könyvbemutatóon), *Gödöllői Királyi Kastély* (dokumentum keresése kiállításához), *Kalocsai Érseki Kincstár* (megemlékező szövegek írása Grösz-emlékévk megnyitójára), *Budapest Főváros Levéltára* (kiadványcsere-egyeztetés), *KSH Népeségstudományi Kutatóintézet Bp.*, *Óri Péter* (szakmai együttműködés népeségkutatás terén, népeség-összeírások, anyakönyvi adatbázis), *KÖH Dél-Alföldi Iroda, Kasza Gáborné* (történeti adatgyűjtés, tervek az érseki kastélyról), *Evangélikus Országos Levéltár, Bp.* (lektori vélemény digitális kiadványról), *Győri Egyházmegyei Levéltár* (tapasztalataink megosztása levéltári digitalizáló munkáról, látogatás Kalocsán), *Szabadkai Városi Múzeum, Korhecz-Papp Zsuzsanna* (Hanisch Mátyás festőművész anyakönyvi adatainak kutatása, Hanisch festmények Kalocsán, kalocsai főszékesegyház mellékoltárai), *Szépművészeti Múzeum Bp.*, *Varga Ágota* (Császka György művészettörténeti és műgyűjtői hagyatéka), *Türr István Múzeum, Baja* (részvétel egy kiadvány borítójának tervezésében), *Szabadkai Történelmi Levéltár* (IV. Nemzetközi Levéltári Nap programja, szabadkai digitalizálási munka lehetőségei), *Kubinyi Ferenc Múzeum, Szécsény* (Haynald-kiállítás)

Tudományos-szakmai szervezetek: *Utrechti Egyetem, Lippényi Zoltán* (társadalmi mobilitás adatgyűjtésben közreműködés), *METEM-Vázlatok* (publikáció, kiadványcsere), *Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség - MFLSZ* (előadások konferenciákon Budapesten és Pécsen), *MTA-SZAB egyháztörténeti munkacsoport* (konferencia és tisztújítás), *Országos Tudományos Kutatási Alapprogram – OTKA* (Koltai András pályázatának bírálata, zsinatkutatás munkacsoport munkájában részvétel), *Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság* (előadás a MHGT anyakönyvi konferenciáján), *Bácsország folyóirat, Szabadka* (cikk írása a Communio-projektről), *XIV. Országos Műszaki Muzeológus Találkozó, Kiskőrös* (a találkozó résztvevőinek fogadása Kalocsán, a levéltár bemutatásával), *Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete MELTE* (IB-ülések, pécsi vándorgyűlés szervezése, előadás), *Pécsi Egyháztörténeti Kutatócsoport* (egyháztörténeti konferencia, előadás), *Magyar Levéltáros Egyesület - MLE* (tagdíj, vándorgyűlés programja).

Tudományos kutatók: *Tusor Péter* (PPKE, Frintaneum-püspöklexikon projekt), *Dr. Vass Károly, Bécs* (Josef Kessler bécsi festő környékbeli munkássága), *Lipthay Erzsébet* (Haynald évfordulós megemlékezések, konferencia terve), *Soós István, História* (Katona István halálának 200. évfordulója kapcsán publikáció) *Kondé Lajos, Szeged* (csanádi eredetű érsekek sírköveinek fotói), *Erdős Kristóf* (életrajzi adatok Mihályfi János salzburgi magyar lelkészről), *Dr. Véghseő Tamás* (Haynald képek küldése), *Lénár Andor, Vác* (Haynald disszertáció mint életrajzi-módszertani minta), *Székely Tibor, Bp.* (Opus Pacis és Grösz tanulmány a Vigiliában), *Petz Gábor, Baja* (Borsódi Latinovics Gábor portréjának megfejtése a bajai városházán), *Weber György, Kiskunmajsa* (kettős vezetéknevek előfordulásáról), *Virág Zsolt* (Magyar Kastélyprogram Kht. anekdoták gyűjtése az érsekség múltjából), *Dr. Tóth Tamás* (rendszeres levelezés-egyeztetés publikációk, disszertáció megjelenése kapcsán), továbbá levelezések Grösz emlékkonferencia előadásai kapcsán: *Dr. Szabó Csaba* (Bécs, Collegium Hungaricum) *Dr. Balogh Margit* (MTA Társadalomtudományi Központ), *Mózesy Gergely* (Székesfehérvár, gyűjtemény igazgató), *Kálmán Peregrin OFM* (levéltáros, Ferences Levéltár), *Tóth Krisztina* (PPKE, doktorandusz), *Sági György* (PPKE, végzős történész hallgató).

Az említetteken kívül, az egyházi levéltáros levelező listán az év során 10 alkalommal küldtünk szakmai tájékoztatót-veleményt különféle kérdésekben a levéltáros kollégáknak, és további 15 alkalommal adtunk rövid írásos tájékoztatót különféle kérdésekben, melyek nem kerültek iktatásra.

A szakmai kapcsolatok-levelezés összesített ügyszáma tehát meghaladta a százat a 2011-es évben, s az említett tevékenység részeként több mint ezer digitális képfelvétel is készült.

2012-ben szakmai kapcsolatban álltunk 17 gyűjteménnyel és egyéb intézménnyel (hivatallal, plébániával, felsőoktatási intézménnyel) 10 tudományos-szakmai szervezettel és 5 tudományos kutatóval. Az *összesen 32 szakmai-tudományos partner számára több mint 40 ügyben végeztünk adatkereséseket, készítettünk írásos tájékoztató anyagot, ill. bizonyos esetekben információ-tapasztalatokat cseréltünk.* Az említett partnerek a következők voltak:

Gyűjtemények, intézmények: *Szent István Lelkészség, Kalocsa; Tomori Pál Főiskola, Kalocsa; Veszprémi Érseki Levéltár, Pécsi Hittudományi Főiskola, Központi Szeminárium, Budapest; Jezsuita Rend Magyar Rendtartománya, Türr István Múzeum, Baja; Magyar Országos Levéltár, NEFMI, Budapest; Levéltári Szakfelügyelet, Országos Katolikus Gyűjteményi Központ – OKGYK; Szabadkai Városi Múzeum, Korhecz-Papp Zsuzsanna; Központi Nyomozó Főügyészség, Szeged; Evangélikus Országos Levéltár, Római Katolikus Plébánia, Sükösd; Arcanum Adatbázis Kft. Budapest, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét*

Tudományos-szakmai szervezetek: *METEM-Vázlatok, Országos Tudományos Kutatási Alapprogram – OTKA, Magyar Zarándokút Egyesület, Associazione Archivistica Ecclesiastica (AAE) Róma, Magyar Családtörténet-kutató Egyesület – MACSE, Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete MELTE, Pécsi Egyháztörténeti Kutatócsoport, Magyar Levéltáros Egyesület - MLE, Levéltári Szemle.*

Tudományos kutatók: *Dr. Balogh Margit – Bp., Dr. Tóth Tamás – Róma, Rádi József nyug. főmérnök, Dr. Zakar Péter – Szeged, Dr. Bárth Dániel – Bp.*

Az említetteken kívül, az egyházi levéltáros levelező listán, ill. közvetlenül más szakmai-tudományos partnerek számára az év során 42 alkalommal küldtünk rövid szakmai tájékoztatóst-veleményt különféle kérdésekben, melyek egy közös gyűjtőszám alatt kerültek iktatásra (Tájékoztatás – szakmai ügyek címen). *A szakmai kapcsolatok címén folytatott levelezés összesített esetszáma tehát meghaladta a nyolcvanot a 2012-es évben, s az említett tevékenység részeként több mint ezer digitális képfelvétel is készült.*

5.2.) Konferenciák, rendezvények, publikációk

2011-ben 14 szakmai konferencián-találkozón vettünk részt (ebből két rendezvény több napos volt, így a programok összesen 17 napot érintettek), s az említett rendezvényeken a levéltár vezetője általában előadóként is közreműködött, és gyakran publikációk is születtek a következők szerint:

2011.04.07. A Szent István Egyetem Állatorvostudományi Könyvtár és Levéltár olvasótermében került sor arra a műhelybeszélgetésre, melyet a Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség (MFLSZ), a Magyar Levéltárosok Egyesülete (MLE) Oktatás- és Tudománytörténeti Szekciója és a házigazda levéltár szervezett „Műhelybeszélgetések az egyetemi levéltári anyagok digitalizálásának helyzetéről, az adatbázisok építéséről - az eddigi munka tapasztalatai, a továbblépés irányai, lehetőségei” címmel. A konferencián Lakatos Andor, a KFL vezetője is előadást tartott *Feldolgozás és/vagy szolgáltatás? - Az e-kutatás első 100 napja Kalocsán* címmel. A beszámoló szövegét honlapunkon, az olvasósarokban is közzeltük.

2011.04.08. A 20. századi egyház- és társadalomtörténet metszéspontjai címmel, két napos egyháztörténeti konferenciára került sor 2011. április 7-8-án, a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskolán. A színvonalas rendezvény szervezője a Pécsi Egyháztörténeti Intézet volt, a program részeként április 8-án Lakatos Andor, a KFL vezetője is előadást tartott *Az egyházmegyei sematizmusok, körlevelek használatának lehetőségeiről - kalocsai tapasztalatok alapján* címmel. A tanulmány szövegét honlapunkon is közzeltük.

2011.04.11. Szakmai tapasztalatcsere céljából levéltárunkba látogattak a Győri Egyházmegyei Levéltár munkatársai, Vajk Ádám igazgató és Gerzsabek Márta. Vendégeink elsősorban a Communio-projekt szakmai tapasztalataira voltak kíváncsiak, s a megvalósítás technikai részleteit tanulmányozták. Győri kollégáink azóta hasonló munkához láttak, a két intézmény az e-kutatás szolgáltatás megvalósítása ügyében a továbbiakban is együttműködik.

2011.04.12. Budapesten, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Irodaházában (1068 Budapest, Városligeti fasor 42.) került sor az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ (OKGYK) hagyományos levéltári szakmai napjára, melynek *témája ez alkalommal a magyarországi egyháztörténeti kutató műhelyek (iskolák, intézetek, kutatócsoportok) bemutatása és a kapcsolódó egyháztörténeti kutatások áttekintése volt.* A program előadói Dr. Török József (PPKE HTK, Egyháztörténeti Tanszék, tanszékvezető), Dr. Tusor Péter (PPKE BTK, Történettudományi Intézet, docens), Dr. Balogh Margit (MTA Társadalomkutató Központ, igazgató), Dr. Tóth Tamás (Gál Ferenc Hittudományi Főiskola, Szeged, docens) és Soós Viktor (Magyar Országos Levéltár, főosztályvezető) voltak. A rendezvényen a KFL-t Lakatos Andor levéltárvezető képviselte.

2011.05.06. A katolikus egyház zsinatai és nagygyűlései Magyarországon (1790-2010) elnevezésű OTKA kutatócsoport munkaindító megbeszélése Budapesten, az MTA Társadalomtudományi Központban. Lakatos Andor levéltárvezető részt vesz a kutatócsoport munkájában.

- 2011.05.18-án** került sor a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán (Budapest, V. kerület, Piarista köz 1.) Kálmán Peregrin OFM: Dokumentumok Grósz József kalocsai érsek hagyatékából 1956-1957 című könyvnek bemutatójára. A forráskiadvány anyaga a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban őrzött dokumentumokra épül, a kötetet Dr. Szabó Csaba, a bécsi Collegium Hungaricum tudományos igazgatóhelyettese mutatta be. Mivel Dr. Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek a könyvbemutatón végül nem tudott részt venni, a meghívóban említett megemlékezése-méltatása elmaradt. Így a tervezett programtól eltérően Lakatos Andor, a KFL vezetője tartott rövid beszámolót *Grósz érsek a kalocsai emlékezet tükrében* címmel. A megemlékezés szövegét honlapunkon is közzeltük.
- 2011.05.19-én** (csütörtökön), 18.30 órakor, több mint száz érdeklődő jelenlétében került sor a 2011-es *Grósz József-emlékév nyitó rendezvényére* a Kalocsai Érseki Kincstárban (Kalocsa, Hunyadi u. 2.). A 60 éve történt letartóztatás és az 55 éve történt szabadulás emlékére a levéltár vezetője megemlékező szövegeket írt, melyek a rendezvényen elhangzottak és az intézmény honlapján is megjelentek.
- 2011.07.04-06.** A Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) vándorgyűlése Pécsen. A gazdag programban a hagyományoknak megfelelően közgyűlésre, szakmai konferenciára (Honlapok, adatbázisok, szabványok az egyházi levéltárakban) és kirándulásra (Pécs-Siklós-Eszék-Kopács-Villány útvonalon) is sor került. A szakmai konferencia programjának részeként elhangzott Lakatos Andor: *A Communio-projekt - szabványok és/vagy tömeges feldolgozás?* című előadása is, melynek vázlatát honlapunkon, pps formátumban közzeltük.
- 2011.08.29.** Pécsen tartotta éves vándorgyűlését a Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség (MFLSZ). Az egyesület szakmai konferenciája a levéltárak arculatának kérdéseit vizsgálta (*A levéltárak szerepe a fenntartók arculatformálásában*). A program részeként Lakatos Andor, a KFL vezetője is előadást tartott a következő címmel: *Levéltár a falakon kívül - az egyházi levéltárak külső kapcsolatai*. Az előadás vázlatát honlapunkon, pps-bemutató formájában tettük elérhetővé, a nyomtatott változat megjelenése folyamatban van.
- 2011.09.08-án**, a Katona István házban fogadtuk egy levéltár-ismertető előadásra a XIV. Országos Műszaki Muzeológus Találkozó (Kiskőrös, 2011.09-07-08.) résztvevőit. A muzeológus kollégák igen érdeklődők voltak a levéltár gyűjteményével, az itt található forrásokkal kapcsolatban.
- 2011.09.21-én**, a szabadkai városháza impozáns dísztermében három ország levéltárosai tanácskoztak a helytörténet és a levéltárak kapcsolatának aktuális kérdéseiről. A konferencia szervezője a Szabadkai Történelmi Levéltár volt, a rendezvényre a IV. Szabadkai Levéltári Nap keretében került sor. A nap 13 előadója Szerbiából, Horvátországból és Magyarországról érkezett. A rendezvényen a KFL vezetője, Lakatos Andor *Helytörténeti források kutatása az interneten - a Communio-projekt Kalocsán* címmel tartott beszámolót, melynek vázlatát honlapunkon közzeltük.
- 2011. október 3-án** emlékeztünk meg Grósz József kalocsai érsek halálának 50. évfordulójáról. Először történeti előadásokat hallhattunk a Katona István házban (Érseki Kincstár épülete, Kalocsa, Hunyadi u. 2.), majd ezt követően megemlékező szentmisére és koszorúzásra is sor került a Szent József (Zárda) templomban és a Főszékesegyház kriptájában. A 16 órakor kezdődő délutáni program előadóit és a megjelenteket dr. Bábel Balázs kalocsai-kecskeméti érsek köszöntötte, röviden megemlékezve érsek elődje személyiségéről és helytállásáról. A bevezető szavak után Tóth Krisztina, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem doktori ösztöndíjas hallgatója tartott előadást Grósz József szombathelyi egyházkormányzati tevékenységéről (1936-1944). A precíz főpapi munka, a jó gazdálkodás és tehetséges szervező tevékenység itt alapozta meg Grósz főpapi hírnevét, és szombathelyi eredményeinek-sikereinek jelentős szerepe volt kalocsai érseki kinevezésében. A nehéz kalocsai kezdetről, a világháborús évek megpróbáltatásairól Sági György, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem végzős történész hallgatója beszélt, részletesen ismertette, hogyan érdemelte ki Grósz érsek ezekben az években a város megmentője címet, amellyel őt a későbbiekben - felekezeti és politikai hovatartozástól függetlenül - illeték- elismerték. Ezt követően Szabó Csaba, a bécsi Collegium Hungaricum tudományos igazgatója az üldöztetést- erőszakot szenvedő embert állította a középpontba, amikor előadásában az érsek letartóztatásának és vattatásának- megtörésének eseményeit ismertette. A koncepció per eljárásának részletein túl a szabadulás körülményeivel és kihívásaival is megismerkedhettünk. Kálmán Peregrin OFM, a Magyar Ferences Levéltár igazgatója az érsek és egyik fontos munkatársa, Belon Gellért kapcsolatáról szólt, kiemelve, hogy Belon vesszőfutása, püspöki kinevezése engedélyezésének megtagadása az Állami Egyházügyi Hivatal részéről valójában Grósz "fegyelmezésének" is eszköze volt, mintegy jelezve az érsek lehetőségeinek határait. Szeretett papját, a 100 éve született Belont rendre ott látni az érsek jobbán a fontos eseményeken készült fényképeken, de ez a kitüntető figyelem az ÁEH bizalmatlanságával párosult. Belon Gellért példamutató türelemmel viselte a mellőzést, mindvégig hű maradt egyházához és engedelmes előjárói irányában. Az előadások sorát Mózessy Gergely, a Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár igazgatója zárta, ismertette az ÁEH püspökökkel kapcsolatos terveit-játszmáit a Grósz érsek halálát megelőző és az azt követő időszakban. Shvoy Lajos székesfehérvári püspök félreállítására több forgatókönyv is készült, melyek megghiúsulásában Grósz érseknek fontos szerepe volt, mivel az ÁEH nyomása-kérése ellenére nem volt hajlandó püspöktársát a püspöki karon belül bírálni-elszigetelni.
- 2011. október 18-án**, a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében tartotta tudományos konferenciáját a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság. Az *Anyakönyvek és a genealógiai kutatás* című konferencián több száz érdeklődő vett részt, az elhangzott előadások elsősorban jogi szempontból, ill. a forrásanyag ismertetésével jártak körül az anyakönyvek kutatásának lehetőségeit, áttekintést adva a történelmi Magyarország legfontosabb felekezeteiről és szinte teljes területéről. A rendezvényen a KFL vezetője, Lakatos Andor *Anyakönyvek*

digitalizálásának tapasztalatai Kalocsán címmel tartott előadást, melynek vázlatát honlapunkon, az Olvasósarok levéltáros publikációi között tettük elérhetővé, írott változata az MHGT Turul c. folyóiratában jelenik meg.

2011. november 7-én volt TÁMOP-projektünk ünnepélyes nyitórendezvénye-sajtótájékoztatója a Katona István házban. A pályázat részleteiről Lakatos Andor levéltárvezető tartott ismertetőt, melynek szövegét honlapunkon is közzeltük.

A felsorolt programok kapcsán megjelenő közléseken túl, az alábbi publikációk előkészítése történt meg levéltárunkban 2011-ben:

Közösségkutatás a 21. században - Communio-projekt Kalocsán címmel ismertető jelent meg a Bácsország (Vajdasági honismereti szemle) 2011/2. (57.) számában (147-148.o.) Az írás röviden beszámol a projekt célkitűzéseiről, a feldolgozás módjáról és eredményeiről, az e-kutatás tapasztalatairól és a munkálatok támogatásairól is.

Kálmán Peregrin OFM: *Dokumentumok Grösz József kalocsai érsek hagyatékából (1956-1957)* – Lakatos Andor levéltárvezető részt vett a kötet lektorálásában.

2012-ben 9 szakmai konferencián-találkozón vettünk részt (ebből egy rendezvény több napos volt, így a programok összesen 12 napot érintettek), s az említett rendezvényeken a levéltár vezetője gyakran előadóként is közreműködött, és több publikáció is született. Szakmai munkánk elismeréseként két díjat is átvehettünk, Az Év Kutatóhelye díj tulajdonképpen „közönségdíjnak” tekinthető, hiszen a kutatók szavazatai alapján adják, míg a Pauler Gyula díj a levéltáros szakmai szervezetek-egyesületek véleményét és javaslatait tükrözi. Szakmai programjaink-eseményeink részletes ismertetése időrendben a következő:

2012.01.25. A Magyar Országos Levéltár Bécsi kapu téri épületének Lovagtermében *első ízben adták át a 2011-ben alapított Év Kutatóhelye díjakat. A magyarországi kutatóhelyek kategóriában a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárnak ítelték oda az elismerést.* Az egybegyűlteket a házigazda Magyar Országos Levéltár képviseletében Dr. Reisz T. Csaba címzetes főigazgató, fősztályvezető köszöntötte, kiemelve a rendezvény különlegességét, hiszen ritkán nyílik rá alkalom, hogy levéltárosok, kutatók és a levéltárfenntartók képviselői egy teremben üljenek, és együtt ünnepeljenek. MACSE tevékenységéről Hunyady László elnök, az év kutatóhelye díj létrehozásának céljáról és a kapcsolódó adatgyűjtésről Németh József, a kezdeményezés „ötletgazdája” tartott beszámolót. A díjátadáson a levéltárat két munkatársa, Dr. Lakatos Andor levéltárvezető és Tóth Krisztina képviselte. Az eseményt megtisztelte jelenlétével Dr. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek, a fenntartó Főegyházmegye képviseletében. A díjat Dr. Gyimesi Endre, a levéltárakért felelős államtitkár-helyettes adta át a levéltár vezetőjének. Az átadás perceiben elmondta, meg kell becsülnünk a kutatók munkáját és visszajelzéseit, Kalocsa esetében pedig kiemelte, hogy *az országban nincs más hasonló digitalizált levéltári állomány, majd az egy éves e-kutatás statisztikai adatait idézve, a számok mögött rejlő teljesítményt, a megnövekedett kutatóforgalmat nagyszerű eredménynek nevezte. Végetűl utalt az eredményeket megelőző, másfél évtizedes folyamatos levéltári munkára, melynek folytatásához sok sikert kívánt.*

2012.03.26. A Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) Intézőbizottságának ülése Budapesten – részvétel, a nyári vándorgyűlés és konferencia szakmai programjának és pályázatának előkészítése

2012 áprilisában jelent meg a Pécsi Egyháztörténeti Intézet és a Pécsi Hittudományi Főiskola kiadvány-sorozatának újabb tanulmánykötete *„A 20. század egyház- és társadalomtörténetének metszéspontjai. Tanulmányok a Pécsi Egyházmegye 20. századi történetéből”* címmel. A kötet a 2011. április 7-8-án, a Pécsi Hittudományi Főiskolán rendezett egyháztörténeti konferencia előadásainak szerkesztett változatát tartalmazza, szerkesztői: Bánkuti Gábor, Varga Szabolcs és Vértesi Lázár. A kötetben megjelent Lakatos Andor tanulmánya is *„Az egyházmegyei sematizmusok, körlevelek használatának lehetőségeiről - kalocsai tapasztalatok alapján”* címmel (57-63.o.). A megjelent tanulmány pdf változatát (a teljes kötet tartalomjegyzékével együtt) honlapunk Olvasósarok blokkjában, a Levéltáros publikációk között is elérhetővé tettük.

Szintén 2012 tavaszán jelent meg a Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 2011/1-2 számában (91-102.o.) Lakatos Andor: *Liszt Ferenc és Haynald Lajos - egy 19. századi barátság emlékei Kalocsán* című írása, melynek alapját a KFL honlapján 2011-ben közzé tett virtuális kiállítás szolgáltatta. A nyomtatásban megjelent tanulmány pdf-változatát honlapunkon az Olvasósarokban, a Helytörténet, egyháztörténet menüpontban is közzeltük. A 2011-es, Liszt-évforduló tiszteletére készített virtuális kiállítást tovább őrizzük honlapunkon, mivel annak anyaga bőségesebb a fentebb említett publikációnál (pl. valamennyi Liszt-levelünk digitális képét tartalmazza).

2012.05.22. *Virtuális levéltár: régi iratok találkozása új technológiával* – szakmai konferencia Budapest Főváros Levéltárában (BFL) – részvétel, tapasztalatok gyűjtése elektronikus levéltári szolgáltatásokról-adatbázisokról a közlevéltárak világában

2012.06.18. Magyar Levéltárosok Egyesülete (MLE) tisztújító közgyűlése, Szeged – részvétel

2012.06.26. TÁMOP-projektünk záró rendezvénye a Katona István házban. Az egy tanéves program tapasztalatait Lakatos Andor levéltárvezető, projektmenedzser ismertette. A projekt részeként három gyűjteményi ismertető

füzet, egy prospektus és szórólap is megjelent. A könyvtárról, kincstárról és levéltárról szóló füzetek hiánypótlóak, azóta honlapunkon is közzeltük őket pdf-változatban.

- 2012. július 9-12.** között, Debrecenben és Beregszászon tartotta éves vándorgyűlését a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) és az Egyházi Muzeológusok Egyesülete (EME). A közös szakmai konferencia témája-címe a következő volt: Helytörténet, családtörténet és egyházi gyűjtemények. A konferencia szervezésében részt vett és előadást tartott Lakatos Andor levéltárvezető is, a következő címmel: *Családkutatás-helytörténet TÁMOP pályázati foglalkozások keretében*. Az előadás vázlatát honlapunkon, az olvasósarok levéltáros publikációi között is elérhetővé tettük.
- 2012 nyarán** *Genealógia 1.* címmel egy új könyvsorozat indult útjára, melynek célja a történelem segédtudományainak korszerű áttekintése. A sorozat első kötete a levéltári források használatához kíván segítséget adni, áttekintve ismertette a genealógiai kutatások során hasznosítható irattípusokat, a levéltári intézményrendszert és a kutathatóság gyakorlati-technikai kérdéseit is. A kötet részeként jelent meg Lakatos Andor levéltárvezető tanulmánya *A genealógiai kutatás lehetőségei a római katolikus egyházi levéltárakban* címmel, melynek szövegét honlapunkon, az Olvasósarok/Levéltáros publikációk között is elérhetővé tettük. A könyv bibliográfiai adatai: *Genealógia 1.* Szerk.: Kollega Tarsoly István - Kovács Eleonóra - Pandula Attila - Vitek Gábor. Tarsoly Kiadó, Budapest, 2012. 270 pp. A történelem segédtudományai I. Sorozatszerkesztő: Kollega Tarsoly István - Pandula Attila.
- 2012.08.20.** A nemzeti ünnepünk alkalmából adományozott közművelődési és közgyűjteményi díjak esetében a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár is érintett volt: 2012. augusztus 16-án, a Néprajzi Múzeumban Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere *Pauler Gyula-díjat adott át Lakatos Andor levéltárvezető részére*.
- 2012 augusztusában** jelent meg Rádi József (nyug. főmérnök, Gemenc Zrt.) könyve *Kalocsán Gemencről - A Kalocsai Érseki Uradalom erdő- és vadgazdálkodásának története az 1700-as évek végétől 1945-ig* címmel, mely több mint három éves, áldozatos és szorgalmas kutatómunka eredménye. A kiadvány 600 oldalon ismerteti a Kalocsai Érseki Gazdasági Levéltár (KFL.III.) témába vágó forrásait, hiánypótló betekintést nyújtva az érseki uradalom egyik fontos birtoktestének életébe, s az egyházi nagybirtok erdő- és vadgazdálkodásának történetébe.
- 2012.09.28.** Jó hangulatban, zsúfolásig telt teremben zajlottak Kalocsán a *Családkutatók Éjszakájának programjai*. A 65 résztvevő közül 26-an jöttek Kalocsáról, tehát az érdeklődők nagyobb része távolabbról érkezett, s mint utólag kiderült, szinte az egész ország területe képviselve volt (a Tiszántúl kivételével). Bács-Kiskun megyéből Baján és Kecskeméten kívül Bácsalmást, Császártöltést, Jánoshalmát, Kecelt, Kiskunhalast, Nemesnádudvart és Szakmárt is említhetjük, a Dunántúlon Balatonfüredről, Bátaszékről, Paksról és Szekszárdról is érkeztek. Budapest, Budakalász és Szeged mellett határon túli településekről is útnak indultak Óbecse, Szabadka, Topolya és Temerin esetében. A programra ellátogatott és *a résztvevőket röviden köszöntötte Dr. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek*. Az estét nyitó két előadásra (*Dr. Petz Gábor: Bevezetés a családfakutatásba és Dr. Pencz Kornél: Őseink nyomában - genealógiai kutatás az internet segítségével*) a tervezettnél bővebb időkeretben került sor, a hallgatóság nagy figyelemmel kísérte az informatív, látványos vetítéssel illusztrált beszámolókat. A program hangsúlyos része volt az előadásokat követő szünet, amikor frissítő és szendvicsek mellett nyílt lehetőség az ismerkedésre és a kötetlen beszélgetésre. 19.30-tól következett Dr. Lakatos Andor levéltárvezető bevezetője a fórumhoz (*E-kutatás Kalocsán - tapasztalatok, tervek, levéltári feladatok*), majd ezt követően, 20-21 óra között tették meg hozzászólásaikat, ill. fogalmazták meg kérdéseiket-kéréseiket a kutatók a fórum keretében. 21-22 óra között újra kötetlen beszélgetések következtek kisebb csoportokban, a közben kiderült érdeklődési területek szerint, ill. egyénileg felvetett témák kapcsán. Az elégedetten távozó résztvevők megjegyzései alapján az estét sikeresnek nevezhetjük, többen kérték, hogy máskor is szervezzünk hasonló programot. A házigazda levéltár munkatársai számára is fontos volt ez a személyes találkozás, az egész estén át pergő kérdések, a kapott visszajelzések tapasztalatai segítenek majd számunkra a kutatószolgálat jövőbeni feladatainak-működésének tervezésében.
- 2012. novemberében** szakmai tapasztalatcsere céljából levéltárunkba látogattak a Váci Püspöki Levéltár munkatársai, Papanek Ferenc levéltárvezető és Dózsa Gábor levéltáros. Vendégeink elsősorban a Communio-projekt szakmai tapasztalataira voltak kíváncsiak, s a megvalósítás technikai részleteit tanulmányozták, hasonló digitalizáló műhely berendezése céljából.
- 2012. december 6-7.** *Katolikus zsinatok és nagygyűlések Magyarországon a 16-20. században* c. egyháztörténeti konferencia Pécsen, a Pécsi Hittudományi Főiskola és az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont szervezésében. Lakatos Andor levéltárvezető tervezett előadása a kalocsai egyházmegyei zsinatokról az előadó balesete-betegsége miatt végül elmaradt, de a konferencián volt még egy kalocsai vonatkozású előadás, ezt Dr. Tóth Tamás tartotta „*Az 1763-as kalocsai zsinat*” címmel.

5.3.) Honlapunk

A leghatékonyabb publikációs formát és kommunikációs csatornát a külvilág felé honlapunk jelenti, ennek megfelelően évek óta igyekszünk valamennyi segédletünket, fontos információnkat itt megjelentetni-összegezni. Nagy örömünkre 2011-ben már egész éven át működött E-kutatás, Matricula-Historia-online szolgáltatásunk, mely lehetőséget adott eredeti forrásaink távolból történő, tömeges kutatására is. A teljes naptári évről nincsen részletes tartalmi elemzésünk, de első

féléves szerver-diagnosztikánk adatai is beszédesek: hat hónap alatt 2,5 millió kattintás történt honlapunkon, ebből 1,5 millió kötődött e-kutatóink munkájához, és kb. egymillió volt a regisztrálatlan vendégeink oldallátogatásainak száma. Figyelembe véve, hogy az e-kutatók munkája során a „lapozásoknál” közel egy megás képek „mozogtak” a világhálón, mindez komoly technikai feladatot is jelentett szerverünk számára. A Paksi Atomerőmű támogatásából vásárolt, és Budapesten, a Szervernet Kft-nél elhelyezett szerverünk jól vizsgázott, remekül kiszolgálta kutatóinkat-böngészőinket, ezzel kapcsolatban sok pozitív visszajelzést kaptunk, és lényegében „panaszmentesek” voltunk.

A forgalom növekedésén túl 2011-ben a legnagyobb változást honlapunkon az olvasósarok bővítése, valamint a német- és angol nyelvű honlap-változatok beüzemelése jelentette. A közművelődési tevékenységnél már idéztük a következő számokat: összesen 7 levéltáros-szakmai- és 13 helytörténeti tanulmányt, valamint 3 könyv anyagát publikáltuk. Egy-egy tanulmány szövegével így lényegesen szélesebb közönséget érünk el, mint a kis példányszámú nyomdai kiadványokkal. Adattárunk is jelentősen bővült a Főgyházmegye 1945-1999 közötti kronológiájának közlésével. A honlap gondozása 2010 óta már „mindennapos” teendőket-elfoglaltságot jelent számunkra, internetes böngésző program használatával, helytől függetlenül szerkeszthetjük, és csak a nagyobb szerkezeti átalakításokhoz (szoftverfrissítés, biztonsági beállítások, egyedi programok írása), alkalmanként veszünk igénybe rendszergazdai segítséget. E-kutatás szolgáltatásunk rendszergazdai felügyeletének költségeit a Paksi Atomerőmű támogatásából biztosítottuk. Intézményünk életéről-munkájáról honlapunk hírei rendszeresen tájékoztatást nyújtanak, erre folyamatosan figyelmet fordítunk.

Több ezer oldalas honlapunkat az év során a levéltári szakfelügyelet összegző vizsgálata-jelentése az ország egyik legjobb, mintaszerű levéltári honlapjaként értékelte. A kedvező minősítés ellenére úgy érezzük, rengeteg munkánk van még, az e-kutatás szolgáltatás bővítése mellett a történeti sematizmus plébániákat leíró lapjait is fejleszteni szeretnénk, de a legtöbb teendőt a levéltári anyagot ismertető szövegek-oldalak átdolgozása, az iratsorozatok címkézése (tárgyszavazása), a leírások egységesítése és szabványosítása jelenti majd.

2012-ben 46 hírrel-eseménnyel jelentkeztünk kutatóink-olvasóink számára, és valamennyi intézményünkkel kapcsolatos előadást-publikációt igyekeztünk digitális változatban, honlapunkon is közzélni, ill. elérhetővé-letölthetővé tenni. Az elmúlt évhez hasonlóan, egész éven át jól működött E-kutatás szolgáltatásunk, mely lehetőséget adott eredeti forrásaink távolból történő, tömeges kutatására is. E-kutatásunk statisztikai adatait a kutatószolgálatról szóló pontban már részleteztük, hasonló volumenű elektronikus, regisztráció díjas szolgáltatásra a magyar levéltárak körében 2012-ben nem volt példa, ebben honlapunk egyedülállóan tekinthető. A honlap szolgáltatásának technikai megoldása ingyenes szoftverekkel történik, Linux operációs rendszert és Drupal honlapszerkesztőt alkalmazunk. A programozási- és rendszerfelügyeleti teendőket Koprivanacz László rendszergazda végzi (heti 2-3 órás időkeretben), míg a tartalomkezelés, a feltöltések és a felhasználók (kutatók) adminisztrációja a levéltárosok feladata (ez rendszeres, mindennapos teendőket jelent). Szerver-számítógépünk továbbra is, Budapesten, egy szerverházban volt elhelyezve, a szolgáltatási sávszélességünk így egész éven át megfelelő volt, remekül kiszolgálta kutatóinkat-böngészőinket, ezzel kapcsolatban továbbra is sok pozitív visszajelzést kaptunk.

Honlapunk jelentős adatforgalma sajnos felkeltette az interneten pásztázó robotok figyelmét is, és így egyre több támadást, betörési kísérletet is észleltünk. Szerverünk nincs felszerelve hardveres védelmi eszközökkel (pl. programozott router), biztonságát rendszergazdánk szoftveres úton, ill. rendszeres felügyelettel igyekezett elérni, de egy sikeres betörés végül két napos üzemzavart-leállást okozott 2012. március 12-14. között. Az idegenek bejutása miatt ekkor kénytelenek voltunk leállítani és újratelepíteni szerverünket. Azóta bizonyos funkciók korlátozásával (pl. levelező szerver funkció letiltásával, feltöltések szigorúbb szabályozásával, gyakoribb vírusellenőrzéssel) igyekeztünk a helyzeten javítani, s a közeljövőben tervezzük egy komolyabb router alkalmazását is szerverünk mellett, biztonsági céllal. 2012 novemberében egy „árnyékszervert” is beüzemeltünk

Kalocsán, amelyet biztonsági másolatként, ill. fejlesztések esetén tesztelés céljából is hasznosítunk. A két szerver tartalma azonos, szükség esetén akár gyorsan ki is cserélhetők.

A szerverünkkel kapcsolatos legfontosabb változás, hogy jó kondícióit, szolgáltatási sávszélességét kiaknázandó több „lakója” is lett. Ugyanaz a szerver szolgáltatja gyűjteményeink valamennyi részlegének honlapját, s a Könyvtár, Kincstár és a Paprika Múzeum mellett 2012 őszétől a miénkhez hasonló módon, ugyanazokkal a szoftveres megoldásokkal működik rajta a Győri Egyházmegyei Levéltár e-kutatás szolgáltatása is. Az együttműködés eredményeként a szerver fenntartásának-üzemeltetésének költségei (server-hosting bérleti díj, hardveres fejlesztések) is megoszlanak. A legjelentősebb kiadásunk a honlap üzemeltetésével kapcsolatban így rendszergazdánk díjazása maradt, de ehhez a kiadásunkhoz támogatást is kaptunk, a Paksi Atomerőműtől.

A jövőben is járható útnak tartjuk az internetes szolgáltató szerverek megosztását, akár több gyűjtemény között is. A színvonalas technikai körülmények biztosítása és az ezzel kapcsolatos költségek megosztása ui. hosszú távon minden félnek kedvező lehet.

5.4.) Egyéb szakmai tevékenységek (szakkönyvtár, gyűjtemények, szakfelügyelet)

A levéltár szakkönyvtára 2011/2012-ben 84/48 dokumentummal gyarapodott, ebből 22/18 db előfizetett levéltáros időszaki kiadványok és történeti szakfolyóiratok egy-egy száma, és 62/31 kötetet tiszteletpéldányként kaptunk más intézményektől (elsősorban gyűjteményi- és METEM kiadványok, köztük 3/1 CD, DVD).

A 2011-2012-es évek során a levéltár vezetője gyűjteményvezetői megbízatásából eredően helyettesítette a gyesen lévő kincstárvezetőt, s ellátta a Kalocsai Érseki Kincstár vezetésével kapcsolatos adminisztratív teendőket is (2012 májusától Lakatos Adél kincstárvezető napi négy órában már dolgozott). Ezen kívül a NEFMI/EMMI megbízásából, munkaköri kötelezettségein kívül levéltári szakfelügyelői munkát is végzett, melynek részeként évente öt-hat ellenőrző látogatást tett katolikus egyházi levéltárakban. Szintén munkaköri kötelezettségein kívül, a Tomori Pál Főiskola szabadbölcész képzésében óraadóként tevékenykedett.

A levéltár vezetője továbbra is részt vett a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) munkájában, az Intézőbizottság tagjaként jelen volt annak ülésein, ill. ellátta az egyesület gazdasági ügyintézői tisztét (előkészítette az egyesület pályázatait és költségvetését).

6.) A működés személyi- és tárgyi feltételei, pályázatok

6.1.) Személyi feltételek

Levéltárunk 2011-ben és 2012-ben is két főállású dolgozóval működött. A 2011 márciusától gyesre távozó Csongrádi Gabriella segédlevéltárost Tóth Krisztina helyettesítette, Krisztina július végéig 6 órában, majd 2011 augusztusától 8 órában dolgozott, feladata elsősorban a mindennapos kutató- és ügyfélszolgálat, az e- kutatói regisztrációk kezelése-adminisztrálása volt.

Az elmúlt évekhez hasonlóan igyekeztünk élni külső munkatársak segítségével is. Nagy segítséget jelentett számunkra 2011 nyarán négy egyetemista-főiskolás általában egy-egy hónapos, részmunkaidős foglalkoztatása az iratrendezési (dobozolós) feladatoknál. 2012 elején, a téli időszakban még dolgozott nálunk Dr. Dóka Klára, a Magyar Országos Levéltár nyugalmazott munkatársa, akitől az elmúlt években a Gazdasági Levéltár rendezése során sok segítséget kaptunk. (Klára az év során sajnos súlyosan megbetegedett és novemberben elhunyt.) Nyári munka keretében 2012-ben egy hónapon át, részmunkaidőben dolgozott levéltárunkban Tóth Hajnalka egyetemi hallgató, aki az iratrendezési (dobozolós) feladatokban segédkezett.

Kiemelten fontos segítséget-lehetőséget jelentett számunkra, hogy a közmunkaprogram részeként, kedvező foglalkoztatási lehetőséggel (Kalocsa Város Önkormányzata közvetítésével) 2011-ben három főállású dolgozónk volt április 15-től év végéig a Communio-projekt keretében. Technikus-munkatársként ők készítették folyamatosan a kutatási szolgáltatásunkhoz

nélkülözhetetlen digitális képfelvételeket. 2012 januárjában pályázatot adtunk be közfoglalkoztatási támogatásra a helyi munkaügyi központnál, melynek eredményeként február 1-jétől négy főállású közmunkást alkalmazhattunk 2012-ben. Foglalkoztatásukhoz összesen 4.673.600.- Ft közfoglalkoztatási támogatást kapott a levéltár.

6.2.) Tárgyi feltételek

Működésünk tárgyi feltételei, irodai- és raktári felszereltségünk, valamint eszközeink állapota alapvetően jónak mondható. A 2011-es év fejlesztései – az előző két évhez hasonlóan – elsősorban digitalizálási projektünkhöz kapcsolódtak, és egyrészt számítástechnikai eszközök, másrészt a fotózáshoz szükséges berendezések beszerzéséből álltak. Két új számítógépes munkaállomást szereltünk fel, a szükséges hálózati eszközökkel-háttértárakkal együtt, összesen 387 eFt értékben, és elhasználódott eszközeink javítása is szükségessé vált (két kameránk zárszerkezete is „elfáradt” a többszázezer kattintás eredményeként), a szervizköltség 110 eFt volt. A harmadik fényképező állomás felszereléséhez egy újabb Kaiser fotóállványra, fényképezőgépre (Nikon D90) és speciális Sigma objektívre is szükségünk volt, ezt összesen 400 eFt-ért szereztük be. Az említett eszközök összköltsége így megközelítette a 900 eFt-ot, melyből 600 eFt volt megyei önkormányzati- és egyéb pályázati támogatás. A beszerzett eszközök segítségével, április végétől a digitális képfelvételek készítése három munkaállomáson folyt.

2012-ben egy Nikon D90 hálózati adapter, egy monitor és néhány apró kiegészítő összesen 70 eFt-ba, 2 db szünetmentes tápegység javítása és egy router cseréje 25 eFt-ba, 2 db 2TB Seagate winchester vásárlása (biztonsági mentésekhez) 50 eFt-ba, 2 db Nikon fényképezőgépünk szervize 50 eFt-ba, az „árnyékszerver” konfigurációjának ránk eső része 60 eFt-ba került, az eszközvásárlásokkal kapcsolatos kiadások végösszege tehát nettó 255 eFt volt.

2012-ben egy negyedik, szerényebb képességű digitalizáló munkaállomást is felszereltünk (kisebb méretű dokumentumaink digitalizálásához) régi eszközeinkkel (régai számítógép, kisebb állvány stb.), költséghatékony megoldásra törekedve. A korábban beszerzett, ill. újonnan beüzemelt eszközök segítségével február elejétől a digitális képfelvételek készítése négy munkaállomáson folyt levéltárunkban.

6.3.) Pályázatok

2012-ben a NEFMI/EMMI 700.000.- Ft-tal támogatta levéltárunkat (egy 2011-es pályázat eredményeként) a Kalocsa Érseki Gazdasági Levéltár kiemelkedő forrásértékű állományainak darabszintű rendezése és kutatási segédletei elkészítése céljából. A támogatást a költségvetésnek és az előzetes tervnek megfelelően egyrészt iratrendezés megbízási díjára (Dóka Klára), másrészt a rendezett anyagok képi digitalizálására fordítottuk.

2012 őszén három pályázatot adtunk be az NKA Közgyűjtemények Kollégiuma pályázati kiírására. Év végén örömmel értesültünk róla, hogy mindhárom pályázatunkat támogatták: 708 eFt-ot nyertünk 4 db 18. századi kéziratos kötetünk restaurálására, 250 eFt-ot helyszíni állományvédelmi munkákra (kéziratos köteteink tisztítása, javítása), és 2.500 eFt-ot a Kalocsa és szállásai anyakönyvi adatbázisunk internetes publikálására. Az elnyert támogatás összege összesen 3.458.000.- Ft, a feladatok megvalósítása a 2013-as évben történik.

TÁMOP-pályázatunkról – terjedelmi okokból – külön pontban adunk tájékoztatást.

7.) TÁMOP-pályázatunk ismertetése

7.1.) Pályázatunk legfontosabb adatai, költségvetési sarokszámai

Azonosító kód: TÁMOP-3.2.11/10-1-2010-0185

Pályázó: Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegeye (6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1.)

Elnyert támogatás: 13.645.845.- Ft,

Pályázati cél: A Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár gyűjteményére épülő, múltidéző programsorozatok megvalósítása

Időtartam: 2011.08.02. – 2012.07.31. (2011-2012-es iskolai tanév)

A megvalósítás során támogatási keretünkben 13.098.502.- Ft-ot használtunk fel (az eltérés legfőbb oka, hogy 500 eFt-os tartalékkeretünket érintetlenül hagytuk). A gazdálkodás elkülönített számlán történt, fedezetét a 2011-ben átutalt előleg (3.411.468.- Ft) és a 2012 tavaszán lehívott 1. kifizetés (4.126.440.- Ft) jelentette. 2012 őszén indítottuk útjára 2. (záró) kifizetési kérelmünket 8.775.859.- Ft értékben, de ez az ügy sajnos év végéig nem zárult le. Először hiánypótláson estünk túl, majd sortúllépések miatt vitatták közel 600 eFt igénylésének jogosságát, és a kért összeget ennyivel csökkentve kívánták átutalni. Ezt a csökkentést egyelőre nem fogadtunk el, kifogással éltünk, melynek elbírálása 2012-ben nem történt meg, ezért második kifizetési kérelmünk lényegében még függőben maradt. Sortúllépések valóban történtek, de kiadásainkkal az elnyert támogatási összegben belül maradtunk, bizonyos tételek nőttek, mások csökkentek. Az eredeti, 2010-ben készült költségvetéshez képest sortúllépések egyrészt azért jelentkeztek, mert közben az árak is változtak, másrészt nem lehetett pontosan tervezni a diák résztvevők létszámát (az osztálylétszámok változóak voltak). A tervezettnél végül több diákot fogadtunk, és így több lett a kapcsolódó szolgáltatási (pl. étkezési-utazási) költségünk is, ami költségvetési sortúllépést eredményezett. Mivel a változásokat pontosan (költségvetési soronként) csak a projekt zárásakor észleltük, módosított költségvetésünket a záró kifizetési kérelemmel adtuk be. Kifogásunkban kértük ennek méltányos megítélését-elfogadását.

A következőkben a költségvetési adatokon túl elsősorban tartalmi-szakmai áttekintést kívánunk adni TÁMOP-projektünkről.

7.2.) Foglalkozásaink a 2011-2012-es tanévben

- 31 témanap (háromféle programmal)

- 10 szakköri foglalkozás, több mint 30 konzultáció, 60 internetes kutatás (családkutatás témában)

- Az említett foglalkozások alkalmával mintegy 750 diákkal, összesen 1.061 alkalommal találkoztunk, a programok lebonyolításában a gyűjtemények hat munkatársa vett részt

A témanapok tematikus áttekintése:

Témanap címe:	Alkalmak száma:	Résztvevők:	Kísérő tanár:
Az írás története (levéltár)	12	319	21
Kódexektől a digitális könyvtárákig (könyvtár)	10	249	13
Ötvös műreemek (kincstár)	9	254	12
Összesen:	31	822	46

A témanapok áttekintése iskolánként:

Iskola neve, témanapok száma:	Diák:	Tanár:	Korosztály:	Motiváció:
Dózsa György Szakközépiskola, Kalocsa 6 témanap	163	6	9-12	önkéntes jelentkezők
Nagyasszonyunk Katolikus Intézmény Kalocsa, 6 témanap	154	7	7-12	kötelező, osztályonként
Nebuló Speciális Általános Iskola, Kalocsa 1 témanap	17	3	5-8	önkéntes jelentkezők
Szent István Gimnázium, Kalocsa 6 témanap	148	7	9-12	önkéntes jelentkezők
Szent Gellért Általános Iskola, Kiskunmajsa, 6 témanap	174	17	5-8	kötelező, osztályonként

Iskola neve, témanapok száma:	Diák:	Tanár:	Korosztály:	Motiváció:
Szent László ÁMK, Baja 6 témanap	166	6	9-12	önkéntes és osztályok is
Összesen:	822	46		

7.3.) Egyéb statisztikai megfigyelések

- A többség Kalocsa vidékéről érkezett: a résztvevők lakóhely szerinti megoszlása: Kalocsa és vidéke: 482 (59%), Kiskunmajsa: 174 (21%), Baja és vidéke: 166 (20%)
- A többség egyházi iskolából jött: egyházi fenntartású intézményből 494 diák (60%), önkormányzati fenntartásúból 328 diák (40%) érkezett.
- A résztvevők többsége önkéntes jelentkező volt: a programokra jelentkező diákok száma 445 (54%) volt, míg kötelező programként, osztályával érkezett 377 fő (45%).
- A résztvevők többsége középiskolás volt: a korosztályok megoszlása: középiskolás (9-12.o.) 560 fő (68%), általános iskolás (5-8.o.) 262 fő (32%)
- Voltak visszatérő, több programon részt vevő diákjaink is: erről egészen pontos kimutatásunk sajnos nincsen, a programok jelenléti ívein összesen több mint ezer aláírás gyűlt össze (témanapokon és szakkörök alkalmával, együttesen) de a nálunk járt diákok (személyek) számát az ismétlődéseket figyelembe véve 750-re becsüljük. (A programot alapvetően úgy terveztük, hogy egy-egy diák lehetőleg csak egy témanapon vegyen részt, hogy minél több résztvevőt fogadhassunk.)

7.4.) A témanapok (egész délelőttös programok, ebéddel zárva) felépítése

- 2 óra időkeretben a címadó levéltári vagy könyvtári vagy múzeumi foglalkozás (elmélet, gyakorlat, feladatok)
- 2 óra keretben „helytörténeti séta” a gyűjtemények állandó- és időszakos kiállításában, az igényekhez alkalmazkodó tárlatvezetésekkel
- Bevont helyszínek:
  - Katona István ház – első emeleti előadóterem, Érseki Kincstár állandó és időszakos kiállításai (Az ezer éves érsekség, Grósz József emlékkiállítás, Otthon a palotában – főpapi életmód)
  - Érseki Palota – első emeleti barokk olvasóterem (Patachich-terem) és a második emeleti olvasó (könyvtártörténeti kiállítás, könyvtörténeti- és a világ vallásairól szóló időszakos kiállítások)
  - Szent István ház – Paprika Múzeum állandó kiállítása (2012-től új helyszínen, a Szentháromság tér 2-3. szám alatt, az udvarban)
- A témanapok foglalkozásai gyakran csoportbontásban (10-15 fős csoportokban, párhuzamosan) történtek, és ebéddel zárultak.

7.5.) A foglalkozások időbeosztása

- az első félévben intenzív két hónap október közepétől december közepéig (késői kezdés miatt, szeptemberben egyeztetések partnereinkkel, ill. foglalkozások helyszíneinek felszerelése), majd január elején még néhány nap
- a második félév kiegyensúlyozottabb tempóval, öt hónap alatt zajlott, a témanap foglalkozások általában hétfői napokon (gyűjteményi-múzeumi szünnapok, nyugalmasabb körülmények), partnereinként-iskolánként egy-egy hónapban voltak. Kedvezőbb volt ez a ritmus számunkra is és az iskolák számára is.

7.6.) Az egyes témanap-foglalkozások tematikája

7.6.1.) A kódexektől a digitális könyvtárakig

- a könyv története: kéziratok, kódexek, nyomtatott könyvek jellemzői vetítéssel és eredeti dokumentumok bevonásával

- a könyvtárak története, szerepük változásai a különböző korokban, könyvtár használat a 18. században – séta Patachich Ádám érsek barokk olvasótermében (berendezés, olvasópultok, könyvek kötésének-elrendezésének megfigyelésével)

- a könyvtárak funkciói, olvasóterem bemutatása, ízelítő a különleges darabokból, híres művek régi kiadásából, illusztrációk-díszítések megfigyelése

- a katalógusok fejlődése (kéziratos, cédulás, tematikus és betűrendes katalógusok, fiókos szekrény és számítógépes adatbázisok), keresési gyakorlatok különböző online katalógusokban, feladatlap kitöltésével (MEK, KFK Corvina-katalógus)

7.6.2.) Az írás története

- az írás születése és funkciója, írás és történelem kapcsolata

- íráshordozó anyagok (kőbe vésett jelek, agyagtáblák, viasztáblák, papirusz, pergamen és rongypapír megismerése az anyagok vizsgálatával, ill. vetített képekkel a készítés technikájára vonatkozóan)

- íróeszközök megjelenése-felsorolása, társítása az íráshordozó anyagokkal (íróvessző-stílus, ólom, grafit, nád-calamus, lúdtoll-penna, fém tollhegyek, töltőtoll, írógép, golyóstoll)

- írásképek (paleográfia), könyvírás és kurzív (folyó) kézírás, nagybetűs és kisbetűs írásmódok megkülönböztetése, stílus változásai korszakonként

- irattípusok, hivatali iratok (akták) születése-formátuma konkrét dokumentumok bemutatásával (eredeti, fogalmazvány, tisztázat, másolat-átírás, hitelesítés-pecsétek)

- „íráspróba” – régi íróeszközök (nád, lúdtoll, fém tollhegyek, mártogatós tinták, 19. sz-i írógép) használata

- „iratból forrás” – irattípusok szemléje olvasási-szövegértési gyakorlatokkal (oklevelek, tervrajzok, protocollumok-jegyzőkönyvek használatával, tájékozódás régi térképen)

- levéltárak feladatainak-működésének ismertetése-bemutatása

7.6.3.) Ötvös műreemek

- az ötvösség fogalma, műfajai (használati tárgyak, ékszerek és díszítő tevékenységek)

- a nemesfémek fajtái, jellemzői (arany, ezüst, platinacsoport fizikai és kémiai tulajdonságai)

- a nemesfémek lelőhelyei (bányászat, pénzverés, aranyláz)

- ötvözetek (sárgaréz, bronz, újezüst-alpakka) – réz, cink, ón, nikkel elegyítése, fizikai és kémiai tulajdonságai, előfordulásuk, felhasználásuk, érdekességek (pl. ónpestis)

- drágakövek fajtái, megmunkálása, értékes kövek kalandos történetei

- az ötvösség formaadó- és díszítő technikái (öntés, prézelés, filigrán, trébelés, poncolás, cizellálás, maratás, vésés, zománcozás) bemutatás a művészettörténet híres alkotásain

- ötvös technikák felismerése az Érseki Kincstár eredeti tárgyain

7.7.) Tapasztalatok a foglalkozásokról

- A foglalkozások jó hangulatban, „osztálykirándulás” légkörben zajlottak, ezt az élményt erősítette a mozgalmas program, a helytörténeti séta-blokk, amely a helyszínek és a közreműködők terén is változatosságot eredményezett. A témanapok ebéddel zárultak, a csoportos éttermi étkezés, az elegáns, terített asztal jól szolgálta a pihentető levezetést, a diákok így összességében örömmel fogadták a programot. Ez az „osztálykirándulás” jelleg nemcsak egy érdekes hangulati elem volt, fontosságát növeli, hogy tapasztalataink szerint egyre kevesebb alkalom nyílik hasonló programokra az iskolákban, s így témanapjaink ebben az értelemben is „hiánypótlók” voltak.

- A figyelem, a résztvevők motiváltsága természetesen csoportonként eltérő volt. Általában elmondható, hogy az önkéntes jelentkezőkből verbuvált csoportok érdeklődése-aktivitása erősebb-kitartóbb volt, míg az iskolák által kirendelt osztályok számára ez is egy „kötelező program” volt a sok közül, ami a diákok között gyakran azonnali elutasítást-tartózkodást eredményez. Az eredeti tárgyak-entériörök varázsa, a történelmi közeg azonban általában segítette őket is megszólítani és kimozdítani közömbös magatartásukból.

- Téma napjaink anyaga elsősorban a résztvevők nagyobb részét jelentő középiskolások szintjéhez-ismereteihez volt igazítva. Az általános iskolások között csak szerényebb elméleti háttérrel lehetett előadni, ennek ellenére a kisebbeknél sem voltak kevésbé sikeresek a foglalkozások, hiszen itt a hiányzó elméleti háttértudást pótolhatta lelkes vállalkozókészségük a gyakorlati feladatok terén. Ez a kisebbeknél tapasztalható vállalkozó kedv és őszinteség, a gyakori jelentkezés-kérdés a kamaszoknál sajnos alábbhagy, ők gyakran félnek megszólalni, társaik visszajelzését-megjegyzéseit méregetik, nehogy „ciki” legyen a helyzetük, esetleg „strébernek” tűnjenek...

- A téma nap-foglalkozások célja elsősorban nem az elméleti tudás átadása-gyarapítása volt, ezek a programok sokkal inkább szolgálták bizonyos készségek-képességek felismerését-fejlesztését, és fontos jellemzőjük volt, hogy élményszerűek legyenek, hogy senki ne távozzon valamilyen rácsodálkozás, „húha” élmény nélkül. A diákok szembesültek vele, hogy az olyan hétköznapi, egyszerű tevékenység, mint az írás milyen összetett, és milyen sokféle szempontból vizsgálható jelenség (történelem, kémia, filológia, művészettörténet stb.). Felismerhették, hogy a különféle iskolai tantárgyak ismeretei együttesen, egymáshoz kapcsolódva alkalmazhatók igazán (mint ahogy az ötvös személyében is találkozunk a kézműves, a művész és az anyagok alapos ismerete, a kémiai-fizikai tudás). Megtapasztalhatták, hogy a tudást közvetítő könyvek világában ma már az internetes keresések megfelelő alkalmazásával lehet csak boldogulni, és maguk is végezhetnek hasonló gyakorlatokat-kereséseket.

- A téma napok programjában hangsúlyos volt a helytörténeti elem, melynek célja Kalocsa, az érseki város kulturális gazdagságának, történeti szerepének-értékeinek bemutatása volt. Figyelembe véve a résztvevők körét, ez a cél teljesen indokolt és helyénvaló volt: a kalocsai intézmények esetében az érintettség világos, hiszen a diákok környékbeliek, viszont mégis ritkán jutnak el a most bejárt helyszínekre. A vidékről (Kiskunmajsáról és Bajáról) érkező résztvevők pedig egyházi iskolákból jöttek, így az ő számukra Kalocsa az egyházmegye központjaként, ill. egyháztörténeti múltja miatt is érdekes. A helytörténeti séta tehát tapasztalataink szerint mindenképpen megőrzésre érdemes, változatos és sikeres része programjainknak.

7.8.) Családkutató szakkörök

- A családkutató szakkörök tanórán kívüli, rendszeresebb elfoglaltságot jelentettek, és így több áldozattal jártak a diákok részéről. A résztvevőket kalocsai partnerintézményeink adták, a jelentkezés önkéntes volt. A szakkör intézményes kerete fél évenként öt, azaz kb. havonta egy másfél órás foglalkozás volt.

- Családkutatás terén nagyon gazdagok levéltárunk lehetőségei (forrásanyag és internetes kutatói szolgáltatás terén is), ebből kívántunk ízelítőt adni a diákoknak. A résztvevők a levéltár gazdag anyakönyvi állományát, digitális képállományát (E-kutatás), valamint Kalocsa és szállásai teljes szövegű anyakönyvi adatbázisát is használhatták.

- Kalocsai partnereinktől a 10 szakköri foglalkozás keretében összesen 42 diák érkezett hozzánk, de közülük öt személy csak egy-egy foglalkozáson vett részt. (A jelenléti ívek aláírásai, vagyis a részvételi esetek száma összesen 240 volt.) Nagyon változóak voltak a diákok igényei, néhányan egyszerű tájékoztatással megelégedtek de volt, akit személyes konzultációk alkalmával, visszatérő kutatóként is segíthettünk. A szakköri foglalkozáson túl kutatási konzultációt több mint 30 esetben végeztünk, hasonló személyre szabott foglalkozást összesen 8 diák igényelt. A szakkör résztvevői számára létrehozott felhasználónévvel mintegy 60 alkalommal kutattak honlapunkon, a résztvevők tehát e-kutatóként is dolgoztak, ill. jelen voltak levéltárunk életében. Komolyabb-tartalmasabb családkutatást csak a résztvevők egyötöde végzett, esetükben gyakran jelentős volt az otthonról hozott, háttérben rejlő szülői érdeklődés.

- Tapasztalataink alapján elmondható, hogy a kamasz korosztálynál a családkutatás témája-lehetősége még nem ad elég erős ösztönzést a rendszeres munkához, ez inkább az idősebb korosztályokat jellemzi. A jövőben a diákoknál inkább a tájékoztatásra helyeznénk a hangsúlyt, és nem a rendszeres kutatásokra. A családkutatás lehetőségeit egy levéltári téma nap keretében is

áttekinthetnénk-feldolgozhatnánk, a középiskolás korosztály esetében ez is elegendő volna, s a kutatásra elszánt kisebbség a foglalkozások keretein kívül, akár az interneten is elérhet bennünket.

7.9.) A projekt folytatása

A program pénzügyi megvalósítása egy tanév alatt lezárult, de ezután következik a projekt ún. 5 éves fenntartási időszaka. Partnereink változatlanok maradnak, és új megállapodásaink értelmében iskolánként-félévenként egy-egy témanapot tartunk nekik. Ez gyűjteményi szinten félévente öt foglalkozást jelent, mely a résztvevők igénye szerint oszlik meg a három részleg között. Levéltárunkban tehát az elkövetkező években várhatóan évente 3-5 alkalommal tartunk majd témanapot diákcsoportok/osztályok számára, ez a gyakoriság bennünket sem terhel túl, ugyanakkor biztosítja, hogy az iskolákkal (köztük három kalocsai középiskolával és két vidéki, katolikus intézménnyel), az ott felnövekvő generációkkal továbbra is kapcsolatban maradjunk, és így ismerős lehessen számukra gyűjteményeink világa.

Tisztelettel:

Kalocsa, 2013. október 11.

Dr. Lakatos Andor
levéltárvezető